

NOVES DESCRIPCIONS DE MANUSCRITS DE CUINA, ADROGUERIA, REBOSTERIA I DE REMEIS GIRONINS (segles XVIII-XX)

“Gran cuidado lo metge té,
del malalt que paga bé”
(Popular)

PEP VILA

Resum

Presento a la comunitat científica, als estudiosos i interessats en l'art de la vella cuina, adrogueria, rebosteria i remeis catalans, noves descripcions de llibretes manuscrites que demostren la vitalitat d'una tradició documental vigent encara fins a mitjan segle XX.

Paraules clau

Manuscrits de cuina, adrogueria, rebosteria, adrogueria. Segles XVIII-XX. Girona ciutat i comarques.

Abstract

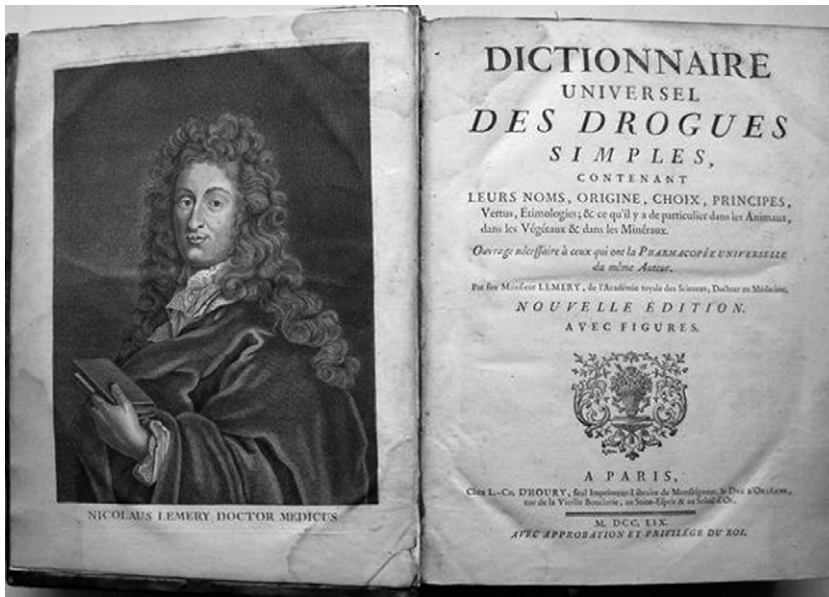
We offer to the scientific community, researchers and those interested in the ancient art of cooking, spices, confectionery and in Catalan medicines, new descriptions of handwritten notebooks which demonstrate the vitality of a documentary tradition alive until mid-20th century.

Key words

Cooking manuscripts, spices, confectionery. 18th-20th centuries. City of Girona and “comarques” (counties).

Presento a la comunitat científica, als estudiosos i interessats en l'art de la vella cuina, adrogueria¹, rebosteria i remeis casolans, la catalogació de noves llibretes i quaderns manuscrits, la majoria provinents de Girona ciutat i rodalia, que demostren la vitalitat d'aquesta tradició documental, vigent encara fins

¹ Vegeu aquest treball d'Albert Garcia Espuche, Maria dels Àngels Pérez Samper, Julia Beltrán de Heredia Bercero, *et al.* que pot servir-nos de referent: *Drogues, dolços i tabac. Barcelona, 1700*. Col·lecció La ciutat del Born. Barcelona 1700. Barcelona: Ajuntament, 2010.

Exemplar d'una edició francesa del *Diccionari Universal de les Drogues* (París, 1759). N. Lemery fou un autor molt conegut del gremi d'adroguers catalans (segles XVII-XVIII).

a mitjan segle XX. En un altre treball, en curs de redacció, estudio, valoro i transcripció dels continguts. A més del gust patrimonial, de la importància per a la història de la cuina i la rebosteria catalana, el món del sucre², aquest fons té també un indubtable interès lingüístic i antropològic per la relació constant entre cuina, remeis i salut, pel món de l'etnobotànica. Cal valorar també adequadament la quantitat de mots tècnics de l'ofici, girs, manlleus, neologismes, castellanismes, estris i mesures que hi figuren. Continuem treballant per fixar la memòria del paladar, el gust col·lectiu, la salvació dels mots. Les generacions actuals desconeixen l'ús de les plantes remeieres. Molts dels remeis³ casolans aquí observats (confegits a partir de l'elaboració

² Com deia Baltasar Gracián: "Siempre se ha de llevar la boca llena de azúcar para confitar palabras, que saben bien a los mismos enemigos. Es el único medio para ser amable el ser apacible".

³ Presteu atenció al treball de Jordi Curbet Hereu "La transmissió manuscrita de remeis populars a través del receptari de Salvi Romaguera (1799-1833), masover de Serra de Daró". *Annals de l'IEG*, vol. 46 (2005), p. 245-283. Llegiu també l'acurada recerca de Sandra Saura Mas, *Usos i cultura popular de les planes de les Gavarres*. Biblioteca Lluís Esteva. Monells: Consorci de les Gavarres, 2009; d'Helena Bou i Jové, *Les herbes remeieres calongines*. Calonge: Centre d'Estudis Calongins, Colònic, 1992.

de preparats amb arrels, plantes, fulles, tiges, flors, fruits, minerals, etc.) han ajudat a salvar la vida d'homes i dones de les nostres viles i ciutats en moments en què tothom buscava alternatives per conservar la salut, no només del grup familiar sinó també dels animals amb qui convivia i de qui depenia. Llavors no existien els fàrmacs i els preparats veterinaris tals com els coneixem ara. Recerques fetes o futures serviran per avaluar-ne l'impacte. Com va dir en una ocasió el periodista i gastrònom Manuel Vázquez Montalbán, el paladar —i jo hi afegiria la salut— tenen la seva memòria.

CUINA

El primer volum descrit és de cuina.⁴ Es tracta d'un llibre manuscrit, d'inspiració franciscana, que amb variants recull el text dels *Avisos y instrucciones per lo principiant cuyner* del qual es conserven diverses còpies.⁵ En l'actualitat el llibre és propietat de la col·lecció de gastronomia de la Universitat de Leeds (Anglaterra). L'any 1939 aquesta universitat va rebre la donació de The Blanche Leigh Collection of Cookery Books. Crec que aquest volum que havia pertangut a l'Hospital de Santa Caterina de Girona va sortir del país poc abans o durant la Guerra Civil. A la coberta del manuscrit encara hi figura en llapis el preu pel qual fou comprat per aquesta institució: 410 lliures. El manuscrit es pot consultar parcialment per internet a la secció de llibres especials de la biblioteca d'aquesta universitat. N'ofereixen aquesta descripció: "*Pages 1-117 are numbered in a contemporary hand; 118-126 are numbered in pencil in a later hand. (Index on pp. 120-126.) Inserted is a newspaper*

⁴ Pels volts de 1770 s'edita a Girona *Nuevo arte de cocina...: sacado de la escuela de la experiencia económica*. Su autor Juan Altamiras. Gerona, por Joseph Bro, impressor del Rey Nuestro Señor, en la calle de Ballesterias [c. 1770]. Sembla que hi ha una edició anterior difícil de poder examinar.

⁵ Isabel Juncosa i Ginestà (ed.) *Avisos, y instrucciones per lo principiant cuyner*. Manuscrit de la Biblioteca Pública Episcopal de Vic (número. 204, del segle XVIII). Barcelona: Akribos, 1988. Pròleg de Josep Maria Martí Bonet. A la introducció (p. 10) Juncosa esmenta un altre exemplar setcentista d'aquesta obra a l'Arxiu de la Província Franciscana de Catalunya que no he pogut consultar. Aquest pertanyia a un frare cuiner: fra Joan Comellas. Vegeu l'edició d'un exemplar posterior: Ramon Amigó (ed.). *Avisos i instrucciones per lo principiant cuiner compost per un home d'ara* (1831). Reus: Edicions del Centre de Lectura, 1999. El fet que la majoria de manuscrits inventariats es trobin en establiments religiosos prova que aquest era un receptari d'origen eclesiàstic. Vegeu també el manuscrit número 150 de la Biblioteca Diocesana del Seminari de Girona: *Avisos é instrucció per lo principiant Cuiner compost per un hom vingut de altre món*, segle XVIII, 51 f., sense enquadrar.

cutting dealing the manuscript. Ownership note mounted on fly-leaf reads: Libreta del Hermano Joan Bagués del Hospital Civil de Gerona. Bound in parchment; lettered LLIBRE DE CUYNA on spine.” Ms. 49, 1 vol. 63 p., paginada.

Malauradament no he sabut trobar cap antecedent biogràfic del germà Joan Bagués. Es tractava d'un laic, un llec que rebia tractament de religiós? Era un frare dels que treballaven a l'hospital, que pertanyia a l'orde dels Germans de la Caritat de Sant Joan de Déu, procedent de l'Hospital de la Santa Creu de Barcelona? Pel que sabem, aquests germans eren gent amb voluntat de servei, caritatiu, que treballaven a títol individual, assistencial, a totes les dependències de la casa. Vestien amb una túnica amb l'escut d'armes al pit de l'hospital de Barcelona. No pertanyien a cap congregació aprovada per l'Església. Van treballar a l'Hospital de Santa Caterina fins al 1911 i al psiquiàtric fins al 1924. Tampoc tinc proves, no puc afirmar amb garanties, que el germà Bagués fos un cuiner professional. En els llibres d'oficis de l'Hospital de Santa Caterina que he consultat aquests oficis eren exercits per dones.⁶ Soc de l'opinió que els residents d'aquest hospital i de l'hospici mai no van tastar aquests menges. Potser anaven destinades als quadres dirigits, als administradors, metges, apotecaris que regien la institució.

1. LIBRETA DEL HERMANO JOAN BAGUÉS DEL HOSPITAL CIVIL DE GERONA⁷

Comença: Charí[ssim]m en Christo pren de ma fiel voluntat... Ab llisènsia y privilegi del Bou de Corpus,⁸ 1775. Aprobassió de la señoria y autoriat del señor manusisten de la Misericòrdia.

Per mandato de la señoria Don Pau... Les receptes porten número d'ordre. [p. 1-82]

⁶ Llibre 208 de l'Hospital de Santa Caterina. *Llibre dels oficials del present hospital, any 1768*. Hi havia censada "la cuinera de la infarmaria (sic); la sobrecuinera de la infarmaria; la cuinera de la comanda; el pastador del pa; la mestra d'ensenyansa de filar llana".

⁷ Encara a mitjan segle XVIII d'aquest establiment en deien l'Hospital del Rei. Ho llegim en aquesta partida de defunció del soldat Esteve Pons, del "cortel dels Alemanys": "fonch portat per error a l'Hospital del Rey de la present ciutat" (llibre de defuncions de la Catedral de Girona, 28-7-1763). Josep Galí, prevere i beneficiat de dita seu. A l'Hospital de Santa Caterina hi funcionava també una secció, un hospital militar per a la gent de l'exèrcit.

⁸ *Semblar el bou de Corpus* significava anar vagant tot el dia d'un lloc a l'altre. "Sembla que hagi passat el bou de Corpus", es deia quan pels carrers de viles i ciutats hi havia molta bullícia de gent. Entenc que el copista ens diu que va copiar aquest receptari en uns moments d'oci.

[NÚM. 1]. Después de Dios és la olla nostra mara plantà. F. 10. NÚM. 2. Com se fa la sopa en lo dia de carn. NÚM. 3. Costellas a la brassa.. NÚM. 4. Per fer la pilota de la olla. NÚM. 5. Com se compon lo picadillo. NÚM. 6. Ja que parlem de la carn trinxada fem mandonguillas. NÚM. 7. Del relleno de carabassa. NÚM. 8. Com se compon lo gall dindi. NÚM. 9. Per courer lo estufat de vedella. NÚM. 10. Com se cou qualsevol cap de vedella. NÚM. 11. Ja que avem dos o tres caps partits. NÚM. 12. Com se compon la tripa de la vedella. NÚM. 13. Botifarras dels budells de la vedella ab sa ronyonada. NÚM. 14. De dos altres menjarets que fan del greix de la ronyonada. NÚM. 15. Casola de dijous gras. NÚM. 16. Per fer una sopa dorada. NÚM. 17. Per fer pollastres ab agredols. NÚM. 18. Altres dos maneres de pollastres. NÚM. 19. Pollastres ab grans de agràs y dols. NÚM. 20. Pollastres ab salse de codonys. NÚM. 21. Algunas vegades se va de camí y se portan alguna gallina rostida. NÚM. 22. Com se guisan los colomins ab salsa de amellas. NÚM. 23. Altres colomins de difarens maneres. NÚM. 24. Per compóndrer una gallina bullida. NÚM. 25. Per fer neulas de carn. NÚM. 26. Platillo de la batalla de Almansa. NÚM. 27. Com se cou lo porsell de dos o tres maneres. NÚM. 28. Com se componen las perdius de difarens maneres. NÚM. 29. Com se pot fer una empalada al ast. NÚM. 30. Com se fa la salsa per un capó rustit. NÚM. 31. Com se componen los conills. NÚM. 32. Com se ha de fer lo trinxat de llebra. NÚM. 33. Com se componen las llebres. NÚM. 34. Com se couhen los cabrits bullits. NÚM. 35. Com se couhen los conills farsits. NÚM. 36. Com se ha de fer per salvarse la carn del ciervo o vedella sia vaca o bou. NÚM. 37. Per courer un pèril sens remullar y entendre-lo. NÚM. 38. Com couràs caps de cabrits rostits y farcits ab crosta. NÚM. 39. Com se cohuen las favas tendres a la catalana. NÚM. 40. Com se couhen los bolets y escarxofas. NÚM. 41. Per fer una y moltes cuixas de moltó. NÚM. 42. Altras conills ab salseta. NÚM. 43. Relleno de peras, precechs y pomes. NÚM. 44. Com se fa lo rostit. NÚM. 45. Com se cou lo fetge de vaca o de ciervo. NÚM. 46. Per entendre lo aviram gros ab duas oras. NÚM. 47. Per fer menjar blanch⁹. NÚM. 48. Per fer crema. NÚM. 49. Per fer una salsa per donar ànimo al apetit . NÚM. 50. Altre salsa

Fi dels números que són, lo que tràctan y ensenyen com se an de fer los guisados de carn y dónan molta llum per compóndrer qualsevols menjarets per ser sabrossos y gustosos com està dit.

⁹ "blanch", fou escrit posteriorment.

TRACHTAT DE PEIX¹⁰ [p. 83-117]

NÚM. 1. Com se ha de fer una sopada de peix. NÚM. 2. Per fer mandonguillas de peix. NÚM. 3. Relleno de peix. NÚM. 4. Per fer peix estofat y picadillo. NÚM. 5. Altres talls de peix gros. NÚM. 6. Relleno de carabassa en dia de peix. NÚM. 7. Llagostas de tres o quatre o sinch maneres. NÚM. 9. Peix a la castellana dit rigurós. NÚM. 10. Com se componen las llissas. NÚM. 11. Per fer un plat per baranà o lo sopar. NÚM. 12. Per fer arròs en dia de peix. NÚM. 13. Com se fa la escodella anomenada blanca fina. NÚM. 14. Com se compon lo bacallà. NÚM. 15. Ous escumats ab salsa. NÚM. 16. Per fer ous estrellats ab seba. NÚM. 17. Per fer ous per a beurer. NÚM. 18. Com se componen las caravias¹¹. NÚM. 19. Per fer bocadillos de ciurons. NÚM. 20. Altres bocadillos de ametlles. NÚM. 21. Per fer ous gratats o rallats. NÚM. 22. Per escabexar peix. NÚM. 23. Altre escabetg. NÚM. 24. Pe fer ous filats. NÚM. 25. Per courer caragols. NÚM. 26. Per fer una salsa. NÚM. 27. Com se compon la lamprea. NÚM. 28. Per fer un guisado de tunyina y sorra. NÚM. 29. Com se componen las truytas. NÚM. 30. Truytas estofadas. NÚM. 31. Per fer una sopa de truytas. NÚM. 32. Tonyina fresca. NÚM. 33. Cassola de lamprea. NÚM. 34. Lamprea rustida al ast. NÚM. 35. Com se cohuent las cípias. NÚM. 36. Per compóndrer asturió. NÚM. 37. Com se fan las neulas del asturió.

Fi del tractat de peix

—Pàg. 118-119. Me apar bastarà est petit resumen per lo principiant cuyner.

—Pàg. 119. Veuràs la taula que se segueix segons los números que de esta manera trobaras més fàcilment lo que voldràs saber. Vale.

—Pàg. 120. Taula del contengut en aquest resument¹² [p. 1 a 50].

—Pàg. 123. Trachat de peix [p. 1 a 37].

¹⁰ Encara que aquesta part del manuscrit s'anomeni "tractat del peix", hi ha també altres tipus de preparats.

¹¹ Algunes còpies transcriuen "carabies", xirivies. Creiem que aquí es parla de xirivies.

¹² A voltes el títol d'algunes receptes d'aquest manuscrit presenten a la taula resum del contingut, és a dir a l'índex final, una segona redacció.

—Pàg. 126. Fidels números que lo cuyner pot remirar per tenir millor asert en lo cuynar, etc. Vale. Perdiu, conills y capons.

—Vale. Aquest llibre ben mirat no trau cap a res. Ego sum. Vale any 1777. Perdius, conills y capons millor lo sé guisar yo.

—Pàg. 126. *Nota per saber quan toca per cada religió per escodelle o y per pitansa.*

REBOSTERIA, CONSERVES I MELMELADES

1. EL TRACTAT SETCENTISTA DE REBOSTERIA I PASTISSERIA DE JOAN BAPTISTA JALABERT, APRENT D'ADROGUER A BARCELONA, BLANES, SANT FELIU DE GUÍXOLS I GIRONA

A 4 de 10obra [octubre] han entregat Gerona a los castellans de lo any 1714 (nota de l'autor al f. 197v del manuscrit).¹³

El manuscrit que va posar a la nostra disposició el senyor Jordi Roig de Blanes, al qual agraeixo públicament la seva generositat, és interessant per un doble motiu: per les notes marginals que conté sobre la vida i obra d'aquest aprenent d'adroguer: apunts i problemes d'aritmètica, de religiositat, notes familiars de naixements de fills¹⁴ i de parents, llocs on va treballar, detalls d'economia domèstica, administració del seu patrimoni, relació de clients als quals periòdicament subministrava mercaderies, etc. Segons aquests apunts, en aquells moments eren molts els ciutadans que li compraven ametlles i avellanes per a les celebracions que es feien a les cases quan hi havia un

¹³ Possiblement Jelabert fou testimoni presencial de la caiguda i derrota de Barcelona (1714), de la falconada ferotge de Noailles a Girona (gener de 1711), de l'Empordà resistent. Com a negociant va patir la nova fiscalitat en forma de cadastre des de 1716.

¹⁴ En l'obra de Leon Battista Alberti *I libri della famiglia* (Guido Guarino, 1971) vam llegir-hi l'opinió que el mercader sempre havia de tenir els dits bruts de tinta, havia de saber escriure per tal de poder redactar contractes. Quan aconsellava al pare de tenir un llibre de família en el qual apuntar tots els naixements de la casa, això demostrava que el pare era un home diligent en els seus negocis. Aquest és el cas d'aquest adroguer de Blanes.

Rajola d'oficis catalans amb la presència de dos adroguers.

Plafó de ceràmica de l'església parroquial de Palol d'Onyar, en la qual podem llegir una al·lusió a les destruccions provocades pel setge de Girona (1710)

bateig (el costum de «tirar bateig»). També val per la riquesa i varietat de receptes que recull el camp de l'adrogueria, rebosteria i cereria. El tractat de Jelabert ens permet conèixer la varietat de productes que es venien a la ciutat de Girona pels volts de 1714. Sota el nom de drogues hi havia elements per a la indústria de llavors, plantes i minerals amb finalitats medicinals, cera, productes de neteja com les bales d'olor, aliments, espècies, dolços, fruites seques, aigües, tabac, elements per tintar i colorar per a pintors, dauradors, blanquers, tintorers, etc. En 1718 la ciutat tenia uns 4.400 habitants, inclòs l'estament eclesiàstic, avaluable en prop de 800 persones.

Durant els segles XVII i XVIII sovintegen els llibres mestres que fa servir el gremi d'adroguers ja fos per fixar un fons de receptes o bé perquè aquestes poguessin servir de model a les noves generacions. En aquest volum figuren aplecs de receptes copiats per copistes distints, alguns dels quals són molt incomplets. Es tracta d'un volum miscel·lani enquadernat en pergami, de mides 157x205 mm, sense foliar. Recentment el seu propietari l'ha foliat amb llapis.

Al primer foli llegim *Llibra de comtas de Joan Batista Jalabert, que Déu guiarà mols anys los 23 de abril de lo any 1713*. Per favor Barcelona. "Entrí jo en la cassa de Francesch Valat, adroguer lo 28 de mars de lo any 1713. Barcelona".

Fol. 3r. 1715. Me so confirmat jo Joan Batista Jalabert, jova adroguer y lo padrí és estat lo senyor Francesch Barata, sabaté, abitant en lo carrer dels Abauradors en Gerona, vuy als 23 de abril 1715 y lo padrí és fill de Prats de Mulló del bisbat de [en blanc].

Fol. 63r. Comensant lo any 1715 i 1716 Sant Feliu. Juan Batista Jalabert, jova adroguer fill de Joan Batista Jalabert, sastre.

Fol. 64r. Vuy als 23 de juliol de 1715 ha suat Nostre Senyor del Sapulcra del Convent de Sant Joseph.

Fol. 65v. Bino alojado a esta casa en el año 1715 don Manuel de Silva, en 15 de mayo.¹⁵

Fol. 108r- 109r *Letra al tono del Dulcísimo Dios mío*. Poema en castellà.

Fol 127r. 1715. Jo Juan Batista Jalabert jova adroguer, vuy als 6 de juny de 1715 en Gerona abitant en casa lo senyor Miquel Vilà, adroguer en lo carrer dels Abauradors.

¹⁵ Possiblement un militar espanyol que tenia allotjat a casa. És curiós que ho escrigui en castellà.

Jo Juan Batista Jalabert, jova adroguer de la vila de Blanes, en lo any 1715.

Fol. 103r. 1716. Vuy als 3 de febré de 1716, som entrat jo Juan Batista Jalabert, jova adroguer en la botiga de la señora Maria Reix, viuda de Gerona.

Fol. 103r. 1718 Vuy als 20 de juny 1718, som entrat jo Juan Baptista Jalabert, jove adroguer, en casa lo senyor Nicolau Dardé¹⁶, adroguer de Barcelona.

Fol.129r. 1718 Vuy als 25 de octubra 1718, som entrat en la botiga de Anton Morell y gonyo lo mes 2 lliures, 2 sous.

Fol. 138v. Assí se acaba lo dit llibre de esperièncias trobant-me en la present ciutat de Gerona, vuy als 13 de juny de 1715. Jo, Juan Batista Jalabert, jova adroguer, fill y natural y allagítim de Juan Batista Jalabert, sastre de la vila de Blanes.

Fol. 197v. So entrat jo Joan Batista Jalabert en la botiga del senyor Miquel Vila lo 19 de juny en lo any 1714 y lo tracta és que jo àgia de estar 3 anys en la sua botiga, per favor. Gerona, lo dia de Sant Pera, dia assenyada.

Fol. 197v. Oració en català. Comença: “Senyor Déu meu Jesuchrist...”

Fol. 198v. Aquest llibre és comprat lo dia 3 de mars de lo any 1713, y costà 7 lliures. Qui lo trobarà aurà 1 lliura de trobas y la bona amistat de son hamo.

Vuy los 18 de juliol de lo any 1713 Juan Batista Jalabert apranén de adroguer. Per favor Barcelona. Abito jo en la casa del senyor Francisco Balat¹⁷, adroguer en lo cap del barri, mare sua Isabel Agna, llevadora de la Riera, ciutat de Barcelona, abitant en ella en lo carrer Bitlloch en la Ribera.

Santa Llúcia la Bisbal, 13 dias antes de Nadal. J.B. Galabert, fill de la vila de Blanes.

¹⁶ L'any 1714 Nicolau Dardé era fadrí adroguer a la ciutat de Barcelona. El 18 d'agost figurava com a marmessor testamentari de Josep Salvador, escriptor, ferit en un atac filipista. Vegeu A. García Espuche, *Una societat assetjada: Barcelona 1714*. Barcelona, Biblioteca Empúries, 2014, pàg. 419.

¹⁷ Francesc Valat era un adroguer que vivia al barri del Born, a Barcelona. L'any 1713 era cònsol segon del Col·legi d'Adroguers i Confeters d'aquesta ciutat. Tenia un procés incoat per deutes, que es conserva a l'Arxiu Històric de l'Ajuntament de Barcelona (Arxiu del Veguer, processos, XXXVII, 426, 1704-1714). Vegeu A. García Espuche, *Una societat assetjada: Barcelona 1714*. Barcelona, Biblioteca Empúries, 2014, pàgs. 243, 553 i 554.

La personalitat de Joan Baptista Gelabert

De Joan Baptista Gelabert Aixidas no n'he sabut trobar la partida de naixement. Va néixer entre 1693 i 1696. El 7 d'abril de 1754 obté una dispensa de proclama del canonge Francesc Veray de la catedral de Girona per casar-se per segona vegada. Aquest (*viduus aromatarius*) havia estat casat primerament amb Francisca Català, filla de Salvi Cathalà, traginer de la vila de Cassà de la Selva. En el manual notarial de Josep Rovira i Quer (1737-1793), notari públic per autoritat reial a Lloret i Tordera, núm. 281 de 8-5-1753 hi hem llegit el seu testament. Com que Francisca no sabia llegir, així ho reconeix, un tal Josep Boix fa de testimoni. En el moment de testar reconeix que té un fill:¹⁸ Josep Gelabert, “mon fill”, sastre, com el seu avi, i dues filles casades: Emerenciana Portals Gelabert i Teresa Girbau Gelabert. El 12 d'abril de 1754, Joan Baptista es va tornar a casar amb Rosa Murtra i Bernat, “vídua deixada de Josep Murtra, mariner, tots naturals de la present vila”. El dia 30 de març de 1756 signa davant notari una atestació contra els administradors de la confraria de la Minerva de Blanes per un problema puntual, a propòsit de la retirada d'uns enllemes que figuraven en un tàlem de la confraria. Em aquest paper reconeix que té 60 anys fets i que en aquell moment era regidor de l'Ajuntament de llavors.¹⁹ Gelabert va morir el 4 de juliol de 1759, a l'edat de seixanta-sis anys?, fill llegítim de Joan Baptista Gelabert, sastre i d'Emerenciana Aixidas. Va fer testament en poder del notari Josep Rovira (llibre d'òbits de la parròquia de Santa Maria de Blanes, fol. 105r), que no hem sabut trobar. A l'Arxiu Municipal de Blanes no es conserven ni els padrons d'habitants ni tampoc el cadastre d'aquesta època per tal se saber on vivia i si tenia botiga oberta.

Algunes notes de tipus familiar apuntades al quadern

F. 3r. Vuy dia 22 de juny de 1722, comensa a córra la mesada de de la dida y guanya lo mes una lliura setsa, dich, 1 lliura, setze sous.

F. 3r. Vuy dia 4 de setembre 1723, es vingut lo senyor mestra de gramàtica a menjar a casa y me dóna cada mes la suma de coranta rals, dich, 50 rals.

¹⁸ Potser els altres fills de Jelabert, consignats amb noms i dates de naixement a la seva llibreta, havien mort en circumstàncies diverses.

¹⁹ Notaria de Blanes, vol. 282, fols. 21r-21v.

F. 36r. Vuy dia 28 de febré 1721, a las 7 oras del matí és nada Maria Magdalena y Maranciana y batejada al primer de mars y és nada en divendres y són estats padrins Juan Natista Jelabert, sastre, y Matdalena Talleda, adroguera de Tordera.

F. 36r. Vuy dia 22 de janer 1723, lo divendres es nada a ls deu oras de la nit Maranciana y Margarida y Maria y batejada als 24 de dit y són etats padrins Salvi Català de Casà de la Selva y Margarita Margós de la vila de Blanes. Tot sia per alabar a Déu.

Vuy dia 7 de mars 1725 és nat Josep y Joan Baptista Thomàs y batejat als 9 de dit, y són estat padrins Cosma Dotres blanquer y Margarida Català de Cassà de la Selva y és nat lo dia de Sant Thomàs.

Vuy dia 31 de agost 1727, és nada a las deu oras de la nit Maria Anna y Margarida y batejada al primer de setembre de 1727 y són estat padrins Fèlix Amargós y Anna Dotres, tots de Blanes. Tot sia per alabar al altíssim. [Segueixen copiats altres naixements familiars entre els quals apunto els de 23-10-1729; 07-10-1731; 16-09-1734; 10-01-1737; 22-01-1740; 20-10-1753; 05-09-1755; etc.].

Las missas tinch fetes dir als caputxins [de Blanes?] jo Juan Baptista Jalabert, adroguer, des de l'any 1728 fins lo dia 31 de janer 1732: primo de una part, 12, ítem de altre part, 6; ítem de altre part, 3; ítem de altre part, 4; ítem de altre per 6.

Contingut

Fol. 58r. Per fer tinta bona si ha de posar...

Fol. 99r. Per fer una cuyta de malindros groja [groga?]

Fol. 100r. **Capítul I.** Per fert torrons de la Reyna.

Cereria. 102r. Nota dels siris se han de fer.

Capítul 99²⁰ [103v-107r]. Per fer la melmelada de pomes. Cap. 100. Fer confitar llengua bovina. Cap. 101. Per confitar rel d'escorçonera. Cap. 102. Per confitar peras anomenades perades. Cap. 103. Per fer el latovari de taronja. Cap. 104. Per fer caramellos de sucra. Cap. 105. Per fer alborado de llimó 106v-107r).

²⁰ Del capítol 1 passa al 99.

Fo. 108r-109r *Letra al tono del dulcísimo Dios Mío.*

Capitul 2 a 24 [110r-112r] . Per fer pastillas de olor (110). Cap. 3. Per adobar tabaco de olor conforme Magí Simon. A 19 de novembre de lo any 1714 fas aigua de olor. Cap. 4 . Per fer lo po[c] que se sepes [...] perlas que de olor. Cap. 5. Per fer quarta assència de jassamí. Cap. 6. A la de rosas també posar-i oli de ametlles dolsas. Cap. 7. Per fer una casoleta de olor. Cap. 8. Per fer pa de pabets. Cap. 9. Per fer las confituras podan axir de un poncem. a. Primo canyellons de poncem. b. Canyatillos de poncem. c. Triàngols de poncem. d. Cabells de àngels. e. Orellanas de poncem. f. Escorças de poncem. g. Trossos de poncem. h. Geleya de poncem. i. Agre de poncem.

s/n. Recepta de un valencià per fer polvos per posar al tabaco y donar-li olor. Cap. [?] Per adobar tabaco Brasil en lo hivern.

Altre tractat de confitura. Exemple 1714 [fols.113r-128r]

Cap. 1. Per fer dragèia de matafaluga. 2. Per fer los confits mitjans. 3. Per fer las peladillas. 4. Per fer gingebrons. 5. Per fer los confits de saliandre. 6. Per fer papidas de meló. 7. Per canyellons de canyella picada. 8. Per fer confits de la flor de taronger enperlada y coberta. 9. Per fer pinyonada de sucre. 10. Per fer pinyonada de ametllas. 11. Per fer marsapans frisats. 12. Per los marsapans. 13. Per fer la pasta blanca. 14. De las escorsas de canyella. 15. Per fer bastons axí de sucre com de pasta. 16. Per fer codonyat de melmelades de codonys. 17. Per fer codonyat de mel. 18. Per confitar nous. 19. Per confitar las crostes de poncem. 20. Per confitar guindas. 21. Per confitar pomes. 22. Per dàtils escorsats. Cap. 23. Per fer rosquillas de pasta. Cap. 24. Per fer biscotxos altos.

[Índex de les preparacions] [f. 132r-134r]

[Adrogueria] [f. 136r-138r]

1. Ambre. 2. Almesch. 3. [sobre el sucre]. Assí se acaba lo dit llibre de esperiencias trobant-me en la present ciutat de Gerona, vuy als 13 de juny de 1715. Jo Juan Batista Jalabert, jove adroguer, fill y natural y allagítim de Juan Batista Jalabert, sastre de la dita vila de Blanes (f. 138v).

[Altra tractat de rebosteria] [f. 139r-151r]

Capítul primer. 1. Per clarificar sucra. 2. Per cobrir carabatat. 3. Per fer maladas. 4. Per fer citronat cubert. 5. Per fer peras cubertas. 6. Per fer llimonets coberts. 7. Per fer gorga de àngel. 8. Per fer rel de escorsonera. 9. Per fer albarcochs coberts. 10. Per fer teronges cubertas. 11. Per fer atzerolas cubertas. 12. Per fer prunas cubertas. 13. Per pomas cubertas. 14. Per fer llengua bobina. 15. Per fer ametlles cubertas. 16. Per fer melacatons coberts. 17. Per fer prec[e]hs coberts. 18. Per fer figas cubertas. 19. Per fer magna de olor. 20. Per donar color a las magnas. 21. Per fer bolas de olor. **Firma 1714.**

[Ceria] [f. 151v-158r]

Capítul 1. Per fondra sera blanca. 2. Per atxas. 3. Per fer siris de 2 onces. 4. Per siris de lliura. 5. Per fer siris de 6 onces. 6. Per fer siris de 3 onces. 7. Per fer siris de dos onças. 8. Per fer filera de missa. 9. Per fer filera de sastre. 10. Per fer astadals blanchs. 11. Blançar la cera. *Finis conforme consta laus Deo.*

[Altra tractat de rebosteria] [f. 158r-196r]

Capítul primer per clarificar sucre. 1715. 2. Per fer magna de gra de sucre. 3. Per fer magna de color ab sàndols vermells. 4. Per fer magna groga. 5. Per fer balas de olor. 6. Per fer anís de clavells. 7. Per fer anís de canyella. 8. Per fer anís de rosas. 9. Per fer anís de violas buscanas. 10. Per fer anís de matafaluga. 11. Per fer anís de fonoll. 12. Per fer xotxos de canyella. 13. Per fer canyellons de canyella. 14. Per fer canyellons de canyella [altra recepta]. 15. Per fer vi brocàs. 16. Per fer clareia. 17. Per fer aiguarent. 18. Per fer menjar blanc. 19. Per fer atzarolas cubertas. 20. Per fer codonyat de sucre. 21. Per fer pasta de alçorça. 22. Per fer olletas de guindas. 23. Per fer sefònia coberta. 24. Per fer precechs blanchs coberts. 25. Per fer candit. 26. Per fer prec[e]hs grochs coberts. 27. Per fer flor de boratjens o violas. 28. Per fer conserva de rosas. 29. Per fer conservas de borages. 30. Per fer conserva de madoxas. 31. Per fer conser[v]u de albercochs. 32. Per fer conserva de pomas. 33. Per fer conserva de peras. 34. Confitura de prec[e]hs. 34bis. Confitura de codonys. 35. Confitura de codonys [segona recepta]. 36. Ametllons cubertas. 37. Prunas cubertas. 38. Carmetlos sensa los pasats [sic]. 39. Per fer confitura de pinyons. 40. Per fer ansaladilla de ametlla. 41. Per fer confitura de flor de taronger. 42. Per fer carabacetas tendras cubertas. 43. Per fer cogombres coberts. 44. Per fer c[r]ostes de poncem cobertes. 45. Per fer poncems sença cobrir. 46. Per fer orellanas de poncem. 47. Per fer cabells de àngels coberts. 48. Per fer malons cuberts. 49. Per fer pomes cubertas.

50. Per fer adzerolas cubertas. 51. Guindas cubertas. **Joan Baptista Jalabert.** 52. Alberginias cobertas. 53. Neulas. 54. Per sucre curdellat. 55. Per fer ostias de violas. 56. Per fer sucre esponjat. 57. Per fer alcorsar un poncem o altre confitura. 58. Per fer punt en l'aire farcit. 59. Per fer jalea de gra de poncem. 60. Per fer jaleya de llimonets. 61. Per fer jaleya de agras. 62. Per fer jalea de llimonas. 63. Per fer jalea de magranas. 64. Per fer jaleia de codonys. 65. Per fer jaleia de guindas. 66. Per fer jaleia de maduxas. 67. Per fer bucados de poncem. 68. Per fer bocados de codonys. 69. Per fer mistelas. 70. Per fer aigua de agras. [el receptari passa a la recepta núm. 76. Per fer aigua cordial. 77. Per fer llimonada de vi. 78. Per fer aigua de anís. 79. Per fer aigua de saliardria. 80. Per fer aigua de magranas. 81. Per fer aigua de franxipan. 82. Per fer aigua de canyella. 83. Per fer aigua de brocàs. 84. Per fer l'aigua de xanpunyon de fruta ho aurora. 85. Per fer aigua de llimó. 86. Per fer aigua de canyella. 87. Per fer orxata. 88. Per fer sorbeta. 89. Per fer aigua de ànbar y aygua de àngels. 90. Per conserva del citronat. 91. Per fer concerva de flor de borajens. 92. Conserva de sucre rosat. 93. Per sucre rosat de vent. 94. De la concerba de poncem coberta. 95. Per jaleia de codonys. 96. Per fer jaleya de pomes. 97. Per fer jaleya de peras. 98. Per fer jaleya de poncem. Cap. 1. [joc de mots]. [Fórmula, calamos aromàtics, lliris de Florença, et.].

[**Prosa d'un festejador**, f. 196v-198]. Comença: “Blanca sou minyona com lo papé...”.

So entrat jo Joan Batista Jalabert en la botiga del senyor Miquel Vila lo 29 de juny de lo any 1714, y lo tracta és que jo àgia de estar 3 anys en la sua botiga per favor. Gerona, lo dia de Sant Pera, dia assenyada.

A 4 de 10bra [desembre] han entregat Gerona a los castellans de lo any 1714.

A la guarda final hi podem llegir la transcripció d'un poema eròtic de l'època del Barroc que ja era conegut: **Dècima a dos casats**: C: “Dos casats per dar-se pler” que vam transcriure en un article dedicat a aquest adroguer.²¹

²¹ “El tractat setcentista de rebosteria i pastisseria de Joan Batista Jalabert, aprenent d'adroguer de Blanes”, *Blanda*, 9, 2006, p. 86-91.

Antic escut de la ciutat de Girona que figurava a l'Hospital Civil de Girona. Fotografia de V. Fagnoli. Col·lecció particular.

2. RESUMEN BREU DE LAS DROGAS DE MENOR LE MERÍ.²² TRACTAT DE DIFERENTS CONFITURAS DE SUCRE Y DIFERENTS PASTAS. L'original havia pertangut a can Gener, una adrogueria del carrer Major de Santa Coloma de Farners, sobre la qual, ara per ara, no en puc aportar cap clàrícia.²³ La primera part del relligat podria datar del segle XVIII. Conté 84 pàgines d'inventari indexat de 111 productes d'adrogueria amb descripció de les característiques físiques, procedència, procés d'elaboració o efectes. 74 pàgines d'inventari indexat de 84 productes de confiteria basada en el sucre i la pasta. S'hi descriuen els productes emprats i el procés d'elaboració.

La segona part del relligat podria datar de la primera meitat del segle XIX. Conté 64 pàgines aprofitades com a quadern d'aritmètica. Per la cal·ligrafia i el lèxic es pot aproximar l'antiguitat de la primera part. Per les unitats monetàries que s'utilitzen en el quadern d'aritmètica es pot datar entre 1809-1868, temps durant el qual convisqueren els dos sistemes monetaris basats en la pesseta i la lliura (1809 la primera). Agraieixo a Miquel Borrell i a Lluís Solé Perich la seva generositat en deixar-me treure fotocòpia d'aquesta obreta de la qual, ara per ara, no he pogut localitzar l'original.

Taba per saber los capítols han notat en est llibre. Lo de la explicació de drogas de Menor Lemerí las que se comenssan ab l'a:

A: alum, antimoni, arcènich blanch, argent viu, acàcia, arcènich groch, alum de pluma, azul, anís, aspàltum, atzeriol, ancorca, alforbi. **B:** bolo armini, bòrrax, baña de ciervo, brasil, benjuý, balaústrias, blanquet. **C:** cañella y clavell, cañella blanca, comins, cola de peix, coloquíntides, càdmia, carambolas, caparras, croca, càlamos, carmí de Florencia, cantàrides. **D:** dàtils, dictamo cretí. **E:** escamonea, ermodàtils, euforbim enssens, esponjas. **F:** fava de Sant Ignasi, flor de macis. **G:** goma armuniach, galbano, galas, goma aràbiga, gota gamba, goma dragant, goma llaqua, goma Senegal, goma adera **H:** horpiment. **L:** llavor de cotó, lliris de Florència, llitarge. **M:** marfil, mannà, màstech, mini o atzercol, mirra, mirabolans citrins, motxocant. **N:** nou noscada, nou bòmita **O:** ocra, oli balena o espalmasetri. **P:** pedre de Trípul, pebra, pebra llarch,

²² Nicolas Lemery (1645-1715) entre altres obres fou autor del *Dictionnaire universel des drogues simples, contenant leurs noms, origine, choix, principes, vertus, étymologie, et ce qu'il y a de particulier dans les animaux, dans les végétaux et dans les minéraux* (1698, 1716), de la qual en català hi ha diverses adaptacions, promogudes pels gremis d'adroguers, encara per avaluar.

²³ Miquel Borrell em fa saber que, actualment, al poble de Santa Coloma no existeix cap branca d'aquesta família.

palo santo, palo podi, peònias. **Q:** quina. **R:** regalècia, rebàrbero. **S:** sucre, sendra blava, sení grech, sarsaparrilla, solimany corrosiu, solimany dols o dolcificat, sanch de dragó, sàndols, sassafràs, sanet, sal armuniach, safrà, sèvar sicotrí, sevar apàtich, sàndils blancs, sàndils vermells, sàndils sitrins. **T:** tamarindes, tridia. **U:** ulls de cranch. **V:** verdet o verd de gris, vidriol de Xipre. **X:** xapala, xina. **Y:** yndi, yndigo.

Resumen breu de las drogas de Mr. Le Meri. 1. Del sucre. 2. Del verdet o vert de gris. 3. De la pedra de Trípul. 4. Del alum. 5. De la goma armònich. 6. De l'antimonia. 7. De llavor de cotó. 8. Del arcènich blanc. 9. Del horpiment o arcènich groch. 10. Del bolo bolormini. 11. Del bòrrax. 12. Del cacau. 13. Del caffè. 14. De la cànfora. 15. De las cantàridas. 16. De las cantaridas (altra redacció). 17. Dels ulls de cranch. 18. Dels clavells. 19. De baña de ciervo. 20. De la sendre blava. 21. De la cola tauria o ayguacuit. 22. De la coralina. 23. De la cañella y clavell. 24. De la cañella blanca. 25. Dels comins. 26. Dels dàtils. 27. Del marfil. 28. Del galbano. 29. De las galas. 30. De la regalècia. 31. Del senigrech. 32. De la goma aràbiga. 33. De la gota gamba. 34. Del argent viu. 35. De la xapala. 36. De la cola de peix. 37. De lliris de Florència. 38. Del indi. 39. De la xina. 40. De las Bresil. 41. Del litarge. 42. De la mana, dit mannà. 43. Del màstech. 44. Del mini o atzercol. 45. De la nou noscada o moscada. 46. De la mirra. 47. De la nou bòmita. 48. De la oca. 49. Del pebra. 50. Del pebra llarch. 51. Arcènich roig o orpiment roig. 52. De la goma dragant. 53. De la aciàcia. 54. De la goma Senegal. 55. De la goma adera. 56. Del rebàrbero. 57. De la sarsaparrilla. 58. Del solimany corrosiu. 59. Solimany dols o dolsificat. 60. De la sanch de dragó. 61. Dels sàndols. 62. Dels safràs. 63. De la escamonea. 64. Del senet. 65. Del alum de pluma. 66. Del benjuý. 67. De las coliquintides. 68. Del indigo. 69. De la sal armuniach. 70. De la quina. 71. Del azul. 72. De la faba de sant Ignasi. 73. De la càdmia. 74. De las carambolas. 75. De la serusa. 76. Del oli de balena. 77. Del safrà. 78. Dels tamerindos. 79. Del anís. 80. Del aspàltum. 81. Del atzercol. 82. Ancorca. 83. Bolaustrias. 84. Alforbi. 85. Blanquet. 86. Caparras. 87. Croca de llevant. 88. Calamos aromàtich. 89. Carmí de Florència. 90. Carmí de rodolí o carmí fi. 91. Dichotamo cretí. 92. Ermo dàtils. 93. Euforbi. 94. Ensens en gra. 95. Esponjas. 96. Flor de massís. 97. De la goma glassa. 98. Goma llaqua. 99. Mirabolans quebols. 100. Mirabolans sitrins. 101. Motxocant. 102. Palo santo. 103. Polo podi. 104. Peònias. 105. Sevar sucotrí. 106. Sevar apàtich. 107. Sandils blancs. 108. Sandils vermells. 109. Sàndils sitrins. 110. Tudia. 111. Vidriol de Xipre.

Taba per saber los capítols de treballar de confiter, que van notats en est llibre.

Primo fer melindos, núm. 1. Mostatxons de ametlla, núm. 1. Sucre y cañella, núm. 2. Sucre serení de pa, núm. 3. Sucre esponjat, núm. 4. Marssepà bo, núm. 5. Panellets de marssepà, núm. 6. Yemas o ous de faltriquera, núm. 7. Panallets de pasta de melindros, núm. 8. Favas de pasta de alcorssa, núm. 9. Panellets amarchs, núm. 10. Xotxos o cañallons, núm. 11. Torrons fins de crostó y barra, núm. 12. Punys al ayre, num. 13. Torrons de Alicante, núm. 14. Sucre candí, núm. 15. Neules de sucre, num. 16. Un jornal de ditas, núm. 17. Confitar taronjas, núm. 18. Nous englotides, núm. 19. Confitar un reim, núm. 20. Una cuyta de dragea, núm. 21. Una de ginebrons, núm. 22. Tràurer oli de sucre. Núm. 23. Mannà de sucre, núm. 24. Donar los colors a dita, núm. 25. Anís de clavell, núm. 26. Anís de cañella, núm. 27. Torrons de quaresma, núm. 28. Vi brocàs, núm. 29. Clarella, núm. 30. Marcepans terciats, núm. 31. Pastillas de ametllas, núm. 32. Melmelada, núm. 33. Rabas coberts, núm. 34. Fer candit, núm. 35. Citronat cobert, núm. 36. Crosta de poncem, núm. 37. Carabassat cobert, núm. 38. Gorga de àngel, núm. 39. Peras cobertas, núm. 40. Atzerolas cobertas, núm. 41. Ametllons coberts, núm. 42. Pomas cobertas, núm. 43. Préssechs grocs coberts, núm. 44. Préssechs blancs coberts, núm. 45. Albercochs coberts, núm. 46. Naronjas cobertas, núm. 47. Prunas cobertas, núm. 48. Figas cobertas, núm. 49. Una carbassa coberta, núm. 50. Codoñat ab mel, núm. 51. Ponssem ab mel, núm. 52. Peras ab mel, núm. 53. [s/n].

Per fer cirax²⁴; [s/n]. Per fer un mató.

Tractat de diferens confitures de sucre y diferents pastas. Pastas al sucre

Per fer una cuyta de melindos comuns. N° 1. Mostatxons de ametlla, sucre y cañella. 2. Per fer sucre serení de pa, 3. Per fer sucre esponjat, 4. Per fer un marsapà bo, 5. Per fer panellets de marsepà ab sayneta, 6. Yemas o ous de faltriquera, 7. Panallets de pasta de melindros, 8. Fabas de pasta de alcorssa, 9. Panallets amargants o amargos, núm. 10. Xotxos o canyallons de pasta de alcorssa, 11. Torrons fins de crostó y barra, 12. Panallets fins o punys a l'ayre, 13. Per fer torrons de Alicante, 14. Per fer sucre candí, 15. Modo de preparar un jornal de neulas y fer-las, 16. Per un jornal ditas xicas núm. 17.

²⁴ Tipus de cera per a les sabates. En rossellonès conservem *ciratge*.

Confitar taronjas de la Xina, 18. Nous englotidas, 19. Un raïm confitat al mateix dia, núm. 20. Per fer una cuyta de dragea, 21. Per la de ginebrons, 22. Per tràurer oli del sucre, núm. 23. Per fer mannà de sucre, núm. 24. Com se han de donar lo color a dita, núm. 25. Per anís de clavell, núm. 26. Per fer anís de cañella, núm. 27. Torrons de quaresma, núm. 28. Per vi brocàs, núm. 29. Per fer clarella, núm. 30. Marcepans terciats, núm. 31. Pastillas de ametllas, núm. 32. Melmelada, núm. 33. Rabas coberts, núm. 34. Fer candit, núm. 35. Citronat cobert, núm. 36. Crosta de poncem, núm. 37. Carabassat cubert, núm. 38. Gorga de àngel, núm. 39. Peras cobertas, núm. 40. Atzerolas cobertas, núm. 41. Ametllons coberts, núm. 42. Pomas cobertas, núm. 43. Préssechs grochs coberts, núm. 44. Préssechs blanchs coberts, núm. 45. Albercochs coberts, núm. 46. Naronjas cobertas, núm. 47. Prunas cobertas, núm. 48. Figas cobertas, núm. 49. Una carbassa coberta, núm. 50. Codoñat ab mel, núm. 51. Ponssem ab mel, núm. 52. Peras ab mel, núm. 53. Préssechs blanchs ab mel. 55. Prunas ab mel. 56. Naronjas ab mel. 57. Escorssa de meló ab mel. 58. Per confitar maduxas. 59. Per fer llet cremada. 60. Advertencias per lo confiter. [s/n] Punys al ayre sens amidó. [s/n]. Modo com se han de fer ayguas de diferents qualitats. [s/n] Aigua de cañella. [s/n] Aigua d'orxata. [s/n] Llimonada agre y dolsa. [s/n]. Aigua de aurora. [s/n] Addició a las adventèncias que estan notadas en lo número 60. Del candit (65). Del citronat (66). Per fer menjar blanch (67). Per fer neulas de sucre que sian bonas (68). Per fer caramelos (69). Per fer una cuyta de salses finas per véndrer (70). Per bascuit de ou bo (71). Per fer una cuyta de melindros fins (72). Per fer torrons picats (73). Per fer panellets de marssepà fins (74). Per fer esperit de cañella (75). Per fer pabets (76). Una sayneta (77). Tractat per algunes circumstancias per lo candeler (78). El núm. [79] és en blanc. Tractat de algunas conservas. Per conserva de rosas (80); Conserva de flor de borrajtes (81). Conserva de préssechs (82); Conserva de malocotons (83). Conserva de codonys (84).

3. [RECEPTARI D'ADROGUERIA REBOSTERIA]. **Formulas de confitería para uso de Enrique Roca (1912-1914)**. Segles XIX-XX, provinent de Can Janet de Vilademuls. La llibreta pertanyia a Jaume Solé i Maria Badosa, els amos d'aquest mas, avui desaparegut, convertit en casa de turisme rural. Ara, per compra (agost de 2018) pertany a un particular de la ciutat de Girona. L'obra és en mal estat de conservació. Es tracta d'una llibreta de comptes, ratllada, amb cobertes de cartró amb una etiqueta que es fa difícil de llegir. Mides: 105x150mm, paginada. Hi ha notes d'un antic propietari (1912-1914), Enrique Roca. A la contracoberta hi figuren aquestes observacions: «1. En

todos los bizcochos la harina debe ser flaca. 2. No se pueden sacar los palos fuera del horno hasta que estén ? sinó se abajan, ni tampoco aber nada de azucar».

[1]. Crema. [2]. Turrón crema. [3]. Carquiñoli largo. [4]. Carquiñolis cortados. [5]. Capuchino. [6]. Pasta barquillos. [7]. Biscuit real. [8]. Bizcochos. [9] Planchas.[10]. Sequillo. [11]. Palos. [12] Yema dura. [13]. Yemas de coco. [14]. Merengues Chantilli. [15] Merengas. [16] Borregos modernistas. [17]. Picos de pato. [18].Tocinillos. [19]. Biscuit glassé. [20]. Mantecado. [21]. Barbarrua. [22]. Flams. [23]. Roscas de Castilla [ratllat] [24]. Pitillos chocolate. [25]. [Chiquillos]. [26]. Teulas [27]. Roscas de Castilla. [28]. Mantecados blancos [29]. Mant[ecado] de Astorga. [30] Mantecados blancos redondos. [31]. Paciencias de Paris. [32] Lenguas de gato. [33] Llonguets, trenzas y roscas de viaje. [34] Pasta seca de piñones. [35]. Almendrados vainilla.

[36]. Capuchinos. [37]. Yema clara. [38]. Victorias. [39]. Bachs. [40] Blanquet. [41]. Tortadas. [42]. Bizcocho Génova. [43]. Gambeta? [44]. Principes de coco. [45]. Virutas. [46]. Carquiñoli 2ª ... [47]. Tortada de mazapán. [48] Mantecados repostería. [49]. Crema manteca. [50] Briox. [51]. Briox. [52]. Flams. [53] Crema rusa. [54]. Crema esponjada. [55] . Pasta lyonesa. [56] . Crema doble. [57]. Magdalenas. [58]. Borrego modernista. [59]. Glasa para decorar. [60]. Turrónes miel. [61]. Mazapán. [62]. Tortada mazapán. [63] Crema manteca. [64]. Crocante. [65]. Pesas de tortells. [66]. Pesos borregos. [67]. Bizcochos Reims. [68]. Paladares. [69] . Pan pellizco 1ª. [70]. Paladares de señora. [71]. Lenguas de gato. [72]. Pasta hojaldre. [73]. Bizcocho Reims. [74]. Mazapán panecillos 1ª. [75]. Mazapán panecillos 2ª. [76]. Turrón de crema. [77]. Carquiñolis cortados 1ª. [78]. Biscuit Inglés. [79]. Ungros? de coco [80]. Sultanes de coco. [81]. Tortada de almendra con ? [82]. Pastillas de café con leche. [83]. Bizcocho imperial. [84]. Tortas inglesas. [85]. Roscas de Castilla. [86]. Coco. [87] Yema dura. [88]. Buñuelos. [89]. Yema clara. [90]. Mantequilla. [91]. Tocinillos. [92]. Mantecados avellana. [93]. Pasta inglesa. [94]. Mantecados blancos. [95]. Queis. [96]. Mantecados vino. [97]. Mantecados de yema. [98]. Suizos piñón. [99]. Bizcocho para melindro. [100]. Almendrados. [101]. Pasta Flora [102]. Bizcotelas Santa Clara. [103]. Polvorones. [104]. Mantecados de Astorga. [105]. Compañons? [106]. Paciencias de Paris. [107]. Biscuit Montenegrino. [108]. Biscuit inglés. [109]. Lionesa. [110]. Palos jacobó. [111]. Por hacer matón y comer blanco. [112]. Crema rusa a la vainilla. [113]. Huevo hilado. [114]. Mantecadas Astorga. [115]. Llinuasa? [116]. Chiquitillos.

[117]. Roscas de viaje]. [118]. Esmeraldas. [119]. Bizcochos de ron. [120]

Pasta de París. [121]. Picos de pato. [122]. Biscuit glasé. [123]. Glasa para bizcotelas. [124]. Pastas de té. [125]. Carquiñolis de café cortados. [126]. Rusos. [127]. Lionesa. [128] Pastas de manteca. [129]. Barquillos de limón. [130]. Turrón de mazapán. [131]. Flam. [132]. Pastas de manteca. [133]. Pasta de ojaladre. [134]. Mazapán de Cádiz. [135]. Picos pato. [136]. Chiquitillos. [137]. Mantecados helado. [138]. Horchata 5 reales. [139]. Panecillos de todos los Santos. [140]. Panecillo de limón. [141]. Panecillo de yema. [142]. Panecillo de rosa. [143]. Panecillo de piñón. [144]. Panecillo de coco. [145]. Panecillo de yema. [146]. Panecillo de manzana. [147]. Pancillos de almendra. [148]. Panecillo de fresa. [149]. Panecillo vainilla. [150]. Panecillo de membrillo. [151]. Panecillo de membrillo.... [152]. Panecillo de café. [153]. Tortas adobada[s]. [154]. Horchata para embotellar. [155]. Carquiñoli taberna. [156]. Barbarroa. [157]. Tortada. [158]. Bufats de Valls. [159]. Bizcocho de Reims. [160]. Almendrados. [161]. Pasta de palos. [162]. Bachs. [163]. Cresta. [164]. Candir yema. [165]. Merengue natilla. [166]. Tortado de almendra. [167]. Mantecados natilla. [168]. Borregos modernistas. [169]. Virutas. [170]. Tortado de mazapán. [171]. Pasta de briox. [172]. Palos [de] Jacop. [173]. Turrónes miel. [174]. Turrón mazapán Toledo. [175]. Cubrir fruta. [176]. Mazapán basto. [177]. Mazapán partes iguales.

Sección frutas y galea. [1]. Galea de membrillo. [2]. Cabello de ángel. [3]. Carne de membrillo.

Repostería. [1] Capuchintos. [2]. Tocinillos. [3] Capuchina. [4]. Camunbets? [5]. Japoneses. [6]. Campiñones [Plato merengue seco]. [7]. Sabareño. [8]. Madalena y mazantinis. [9]. Duquesas. [10]. Cirugedas. [11]. Un plato de bizcochos ron. [12]. Oregas de gato. [13]. Borrachos canela, borrachos. [14]. Crema. [15]. Crema..... [16]. Crema esponjada. [17]. Pasta de palos y bollos. [18]. Pasta lionesa. [19]. Pasta lionesa. [20]. Tortada mazapán. [21]. Rus. [22]. Bizcochos de la reina. [23]. Huevo hilado.

[**pàgines soltes:** [1]. Americano de coco. [2]. Proporciones bollos suizos. [3]. Crema para la pasta. [4]. Para platas. 5. [recepta incompleta de massapà, títol esborrat]. **Altres anotacions:** *Ropas y otros objetos*, Sabadell 2 de marzo 1918. Inventari. Enrique Roca. Gastos del año 1912. Gastos 1913. Año 1914. [Despeses de la vida quotidiana].

4. **COMPOTAS, CONSERVAS, CONFITURAS Y MERMELADAS.** Segle XX [1950?] (Arxiu del monestir de Sant Daniel de Girona. Secció Producció literària). Sense número de catàleg. Llibreta sense paginar, escrita en castellà. S'observen dues redaccions. Agraïm a Irene Brugués, arxivera de la

congregació, la coneixença d'aquest i el receptari que segueix.

1. Compota de cerezas. 2. Compota de fruta. 3. Compota de naranja. 4. Compota de melocotones. 5. Compota de membrillo. 6. Confitura de lechuga. 7. Conserva de manzanas. 8. Conserva de peras confitadas al natural. 9. Cerezas confitadas. 10. Cabello de ángel (ratllada). 11. Cerezas o guindas en aguardiente Kirssch o Marrasquino. 12. Ciruelas confitadas al natural. 13. Conserva de melocotones confitados al natural. 14. Albaricoques confitados. 15. Otro sistema para conservar los albaricoques en seco. 16. Jarabe de 32 grados para conservar toda classe de frutas al natural. 17. Jarabe de fresa o frambuesa. 18. Jarabe de menta. 19. Jarabe de plátanos. 20. Jarabe de ciruela. 21. Jalea de manzanas. 22. Jalea de membrillo. 23. Jalea de naranja. 24. Jalea de moscatel. 25. Brasos (sic) de gitano. 26. Pa de pe[s]sic. 27. Peras confitadas. Excelente procedimiento. 28. Cabello de ángel.

REMEIS: USOS I VIRTUTS

La terapèutica familiar. El món dels remeis. La recuperació de la memòria col·lectiva

A partir de la segona meitat del segle XX els avenços en molts camps com ara la higiene personal i col·lectiva, l'alimentació, l'educació, l'aparició de fàrmacs, sobretot antibiòtics, van deixar aquesta branca de la medicina que és tan antiga com la mateixa humanitat, gairebé oblidada. Ja Aristòtil en el seu tractat d'història natural va descriure gairebé cinc-centes famílies de plantes. La seva barreja va permetre l'augment del grau d'efectivitat de moltes tisanes. S'abandonen les farmacioles casolanes proveïdes de remeis d'ús tradicional molt més econòmics, encara que hi havia diferències entre les ciutats i el món de la ruralia. Molts d'aquests remeis, encara que inútils, que no feien bé ni mal, donaven esperances en moments en què la gent moria molt jove i el cos era molt sensible a tota mena de perills. De remeis n'existien per a qualsevol símptoma: preparats crus o cuits, com a unguents, pocions, olis, aliments, xarops, emplastres o pegats. També a partir de fórmules miraculoses extretes de la coneixença i ús de les plantes (fulles, tiges, arrels) per a persones i animals, per adobar i netejar objectes, per fer tinta casolana.

En aquest saber popular cal destacar el paper que tenia la dona com a

eina de transmissió. Estaven sotmeses, lligades al pare, a l'home, a la família en general i a l'Església. Aquests sabers que provenien de les àvies després passaven majoritàriament a les filles que es casaven molt joves i vivien en una mateixa llar amb pares i avis. A voltes aquestes remeis sorgits de la saviesa tradicional eren coneguts com a *secrets* familiars que la impremta, el boca-orella s'encarregaven de divulgar. Recordo ara les notes que sortien publicades al *Calendari del Pagès*, les múltiples reedicions dels remeis d'en Vehí de la Pera. Aquestes fórmules provenien de fonts particulars (metges, comadrones, pagesos, fetillers, mestresses de casa, mariners, pastors, manescals), però també de convents, sobretot dels caputxins. L'apotecaria dels convents també tenia remeis per a les malalties de la comunitat, per a les cases dels voltants. La itinerància de frares almoniers feia que recollissin informació de primera mà en masos i cases de pagès. Existien també els ensalmadors —dotats de suposats poders—, que curaven la ràbia i altres malalties amb l'alè, la saliva, amb la recitació de fórmules màgiques. Els senyadors pretenien guarir o allunyar certs mals senyant el malalt i dient determinades oracions o frases màgiques amb un cert cerimonial, donaven consells d'higiene i de salut. Un altre tema per estudiar seria el de la compravenda, recol·lecció, assecament i conservació d'aquests vegetals, fruits, arrels, etc, el tema de la llengua o llengües de les receptes...

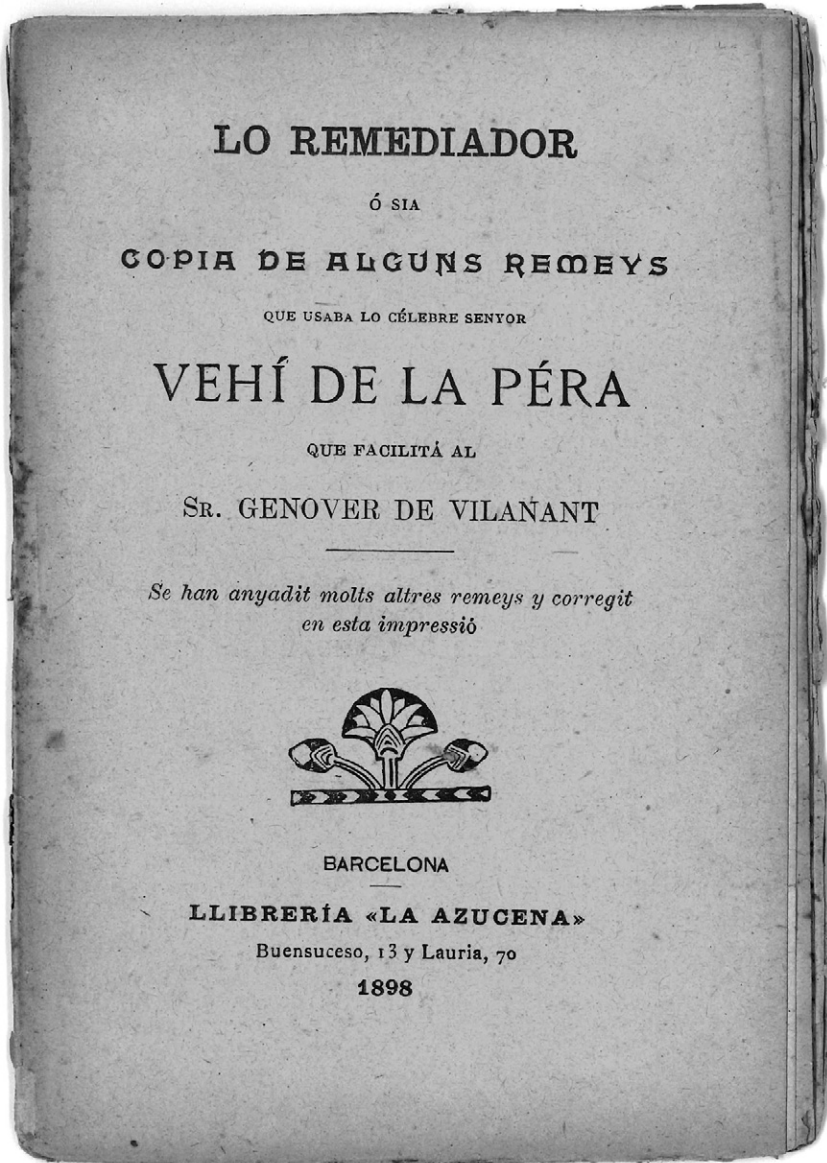
Les malalties observades més usuals o comunes eren els mals de dones, cremades, congestions, vòmits, diarrees, infeccions, picors, problemes als ulls, a la pell, hemorroides, mal d'orella, hemorràgies, febres, talls, infeccions, còlics, picadures de serp, catarros, dificultats per orinar, dolors de ventre, cops, peus inflats, llagues, mals veneris, cucs, problemes amb la menstruació, etc.

1. LLIBRE DE REMEYS, ESCRIT PER LO REVERENT PARE FRA NARCÍS PAYAROLS, RELIGIÓS DEL CARME CALZAT DE GERONA, EN LO ANY 1840. Per lo ús de Rita Llongarriu y Ribas [a la coberta].

Llibreta escobertada de pergamí amb l'ànima de cartró, sense paginar. El quadern presenta dues tanques. Títol al foli 2r, el verso és en blanc. Una guarda al començ més quatre a la fi en blanc. A contrallum es llegeix la filigrana *Masmitjà*. Són 41 folis escrits, més tres en blanc. Mides 21,5x155 mm. Al monestir de Sant Daniel, de 1865 a 19-12-1914 hi va professar Aniceta Llongarriu i Burch, possiblement familiar de la posseïdora de l'obra. Això explicaria la seva procedència. Informació facilitada per l'arxivera Irene Brugués. El text fou transcrit per dues o més persones.

Taula alfabètica

- A. Afogament, núm. 10, 32, asma, 39.
- B. Brians, 43, 80; borratxera, 1; boca, 21, 63; bòmits, 24; besper, 30; budells, 83.
- C. Cor, 1: còlich, 1-16; cuchs, 1; cremadura, 17, 36, 83; cambres, 12, 14; crancs, 58; costat 59, 87; cadarn 39; constipat, 3; ces, 16; cañó, 21; coll, 33, 88; caxals, 38, 77, 78, 79; carbó, 57; carboncles, 69; cap, 83; cataratas, 83; còlich, 83; cuchs, 83.
- D. Dentat, 1, 11, 13, 38, 83; disgustos, 2, 53; desvari, 7; dit, 35; disipel·las, 37; dolor, 55, 92.
- E. Esgargaxos, 3; escarbuti, 13, 63; esgarrinxada, 44; espans, 53; esbuyament, 46, 48; espitlla, 57, 62.
- F. Febre, 7; febres, 51, 76; fluxió, 33, 45; frexura, 39; ferides, 66, 83; fistula, 83; foch sagrat 83; feridura, 83.
- G. Gastar-se, 4; genives, 13, 38, 40, 83; golls, 26, 75; gra, 6, 57.
- H. Hidropacia, 1, 22, 23; hillada, 60.
- Y. Indigestions, 1; inflamacions, 18, 34, 84.
- J. [en blanc]; L [en blanc].
- LI. Llagas, 9, 16, 17, 66, 69, 70, 83; llúpies, 28.
- M. Menstruo, 1; morenas, 1, 15, 27, 41, 83; mare, 2; melsa, 8; migrañas, 2, 53; mal gra, 57; mamellas, 69; matris; macaduras 83.
- N. Nas crostas. 83.
- O. Orina, 46, 67. Osus trencats, 89.
- P. Pits, 69; pedra, 68, 91; picans, 90.
- R. Reumas, 3; reumatisma 5, 6; respiració 25; rogall, 50; roña, 71; y evitar el suó a un dèbil.
- S. Supracions 1; sangunellas, 21; sanchs, 31, 37, 42, 48, 52, 53, 54, 56, 63; sobrecor 61, sanch.... y llasament, 75.
- T. Transpiració, 1; tels, 18, 19; tumors, 30, 57; trencadura, 64, 65, talls, 66.
- U. Ulls, 16; 18, 19, 20, 47; 83; 84.
- V. Ventre 1, 14, 24, 60, 61, 83, 84; vòmits, 24; vesper, 30; ventosos, 1.
- X. Xàtica [ciàtica], 83.

Portada d'una edició de *Lo Remediador, ó sia, copia de alguns remeys que usaba lo célebre senyor Vehí de La Péra, que la facilitá al sr. Genover de Vilanant*.

[Remey num. 1]. Elixir de Extermen²⁵, núm. 1. [Remey num. 2]. Per curar de digustos for[t]s encara que sia la mare alborotada. [Remey num. 3]. Per curar un fort tapament de pit que vínguia de constipat, per fer tràurer reumas o esgargaxos. [Remey num. 4]. Títol i primera ratlla del remei ratllats. [Remey num. 5]. Per curar lo dolor reumatisma. [Remey num. 6]. Per curar lo dolor romatisma est és mol exprimentat. [Remey num. 7]. Per quitar la febre que fa tenir desvari. [Remey num. 8]. Per lo mal de melsa. [Remey num. 9]. Per curar de llagas encara que sian molt vellas. [Remey num. 10]. Per lo afogament. [Remey num. 11]. Per conservar lo dentat encara que se remòguia. [Remey num. 12]. Per cambras de sanch. [Remey num. 13]. Per lo escarbuti, limpiar y reforsar lo dentat y genibas. [Remey num. 14]. Per curar de dolor de ventre, encara que sien de cambras de sanch y de greix. [Remey num. 15]. Per curar de morenas. [Remey num. 16]. Per curar de llagas delicadas, com és als ulls, al ces, als pits, etc. [Remey num. 17]. Tan per fer llagas, com per fer-las pellar, y també per cremaduras. [Remey num. 18]. Per inflamacions dels ulls y també per curar de perles y tels. [Remey num. 19]. Per lo mal dels ulls, tan per perles com per tels. [Remey num. 20]. Per mal de ulls. [Remey num. 21]. Per tràurer las sangunellas de la boca o del canó. [Remey num. 22]. Per la hidropàcia. [Remey num. 23]. Per la hidropàcia. [Remey num. 24]. Per un que lo ventre no li abeix (sic) lo menjar, y lo vomita. [Remey num. 25]. Per dolor de pit, y falta de respiració. [Remey num. 26]. Per curar los golls. [Remey num. 27]. Per las morenas. [Remey num. 28]. Per curar llúpias. [Remey num. 29]. Per curar lo mal de pedra. [Remey num. 30]. Per un vesper o altre tumor semblan. [Remey num. 31]. Per sanch fluxos... [Remey num. 32]. Per lo mal de pit y afogament. [Remey num. 33]. Per mal de coll y fluxió. [Remey num. 34]. Per inflamacions de qualsevol part del cos. [Remey num. 35]. [Remey num. 36] [Remey num. 37]. Per curar las desipellas o picans de la sanch. [Remey num. 38]. Per caxals, dens y genivas. [Remey num. 39]. Per limpiar al pit, per mal de asma, per la frexura, y per cadarn. [Remey num. 40]. Per las genives inflamadas. [Remey num. 41]. Per las morenas. [Remey num. 42]. Per un sanch fluig, esprimentat. [Remey num. 43]. Per curar brians y barrugas. [Remey num. 44]. Per curar pelats y esgarinxadas. [Remey num. 45]. Per las fluccions. [Remey num. 46]. Per esbuyament y que la orina sia vermella. [Remey num. 47]. Per mal de ulls. [Remey num. 48].

²⁵ Metge suec.

Per curar lo excés de sanch y enbuayament de ventre. [Remey num. 49]. Per curar los pits esclafats. [Remey num. 50]. Per curar lo rogall. [Remey num. 51]. Per cuurar febras. [Remey num. 52]. Per curar una dona del demesiat flux de sanch. [Remey num. 53]. Per sanchs alevades, espans y migrañas. [Remey num. 54]. Per fer mudar las sanchs. [Remey num. 55]. Per curar lo dolor. [Remey num. 56]. Per curar los que trahuen sanch de resulta de mal de pit. [Remey num. 57]. Per curar tota espècia de mal gra, carbó, tumor y espitlla. [Remey num. 58]. Per curar los cranchs. [Remey num. 59]. Per curar un mal de costat per fort que sia. [Remey num. 60]. Per curar un mal de hillada o un fort dolor de ventre. [Remey num. 61]. Per curar còlich, sobrecors y dolors de ventre. [Remey num. 62]. Per curar la espitlla. [Remey num. 63]. Per curar escarbuti o picant de sanch en la boca. [Remey num. 64]. Per curar la trancadura tan per vells com per joves, encara que inveteradas. [Remey num. 65]. Per tràurer lo bent d la trencadura y fer fòndre lo tumor si és de carn de ella. [Remey num. 66]. Per curar ferides, llagas y talls. [Remey num. 67]. Per fer urinar. [Remey num. 68]. Per lo mal de pedra. [Remey num. 69]. Per lo mal de pits o mamellas, carboncles, llagas y limpiar llagas. [Remey num. 70]. Per curar llagas. [Remey num. 71]. Per curar la roña. [Remey num. 72]. Per curar lo mal de caixals. [Remey num. 73]. Per curar de mal de pedra. [Remey num. 74]. Per curar de mal de melsa. [Remey num. 75]. Per curar golls y tumors. [Remey num. 76]. Per curar las febras. [Remey num. 77]. Per curar lo mal de caixals. [Remey num. 78]. Per curar mal de caixals. [Remey num. 79]. Per curar mal de caixal. [Remey num. 80]. Per curar brians. [Remey num. 81]. Per curar la matris refredada. [Remey num. 82]. Bàlsam titulat de don Juan Jimenes Izquierdo. [Remey num. 83]. Bàlsam anomenat del Papa Innocencio. [Remey num. 84]. Per curar musols e inflamacions en los ulls. [Remey num. 85]. Per curar las febras. [Remey num. 86]. Per curar las inflamacions en lo ventre o en pit. [Remey num. 87]. Per curar lo mal de costat. [Remey num. 88]. Per curar la inflamació en lo coll. [Remey num. 89]. Per ossos trencats. [Remey num. 90]. Per curar picant encara que y àgia llaga. [Remey num. 91]. Per mal de pedra. [Remey num. 92]. Remey per dolor de reuma. [s. n.] Para compuner un litro (un porrón) de vino de quina ferruginoso. [s. n.] Agua sadativa. [s. n.] Recepta per lo mal de pedra i roñons. **Paper solt:** Receta para hacer bálsamo titulado de don Jun Jiménez Isquierdo..... **Paper solt:** Altra recepta sense títol: “Tendran un meló de bona lley...”.

2. LLIBRETA DE REMEIS D'ANTONI FRANQUET.²⁶ FONS JOAQUIM FRANQUET DE GIRONA. 1861.

Quadern enquadrernat en pergamí, sense foliar, de mides: 105x140 mm. 17 folis. Diverses mans. [Vull agrair l'amistosa generositat de J. Franquet].

[1]. Remeis per los cuchs. [2]. Remei per accidens. [3]. Remei per estèrich [atac d'histèria]. [4]. Remei per tornà la trencadura a dins. [5]. Remei per sustos. [6]. Remei per humor frets. [7]. Altre del ídem. [8]. Altre del ídem. [9] Remei per febras. [10]. Vi fer febras. [11]. Per cucs. [12]. Ramei per afugament. [13]. Per cucs. [14]. Remei per humors. [15]. Receta per humors. [16]. Resepta per mal de custat. [17]. Nota de las arrels, herbas y drogas que entran per la composició de la medicina aquella que usaba un famós metge anglés, esto és purgant[t] y temperan[t] que purifica las sanchs y trau tot mal humor. Drogas. Modo de pende'l. [18]. Remell (sic) molt bo y ben probat per espant o passió de ànima, alteració de sanchs, etc. [19]. Ramell per al fel sobraxit. [20]. Resepta per mal de bentra. [21]. Ramei per quant la bista se escursa. [22]. Remedio para accidentes. [23]. Ramei per curà un que's sort. [24]. Un ramei per mal de cap. [25]. Per una cayguda.

3. MANUAL DE LA SALUT O COLECCIÓ DE VARIAS RECEPTES ESCULLIDAS PER LA CURACIÓ DE DIFERENTS MALS. COMPOST PER NARCÍS NOGUER,²⁷ GERONA A 5 GENÉ DE 1862

²⁶ Al f. 14v hi llegim: "He recibido de don Antonio Franquet la conducta vencida en el día de Pascua de Resurrección del presente año 1861. Gerona, 7 abril 1861. [Josep] Porcalla [Diomer]. Llegim en un treball de Benet Julià Figueras, *Notes sobre Sant Feliu de Guixols (1850-1900) (Estudis del Baix Empordà, 11, 1992, p. 228-229)* que Joan Josep Porcalla i Diomer procedia d'una antiga família galènica. "El seu avi Josep Porcalla, fill de Cadaqués i metge a Lledó, tingué un fill, Narcís, que també exercí la medicina a Girona on fou metge de l'hospital de Santa Caterina durant els setges napoleònics. Posteriorment, per ésser considerat afrancesat, precisà ser rehabilitat el 1815. El nostre Joan Josep era fill d'aquest i ja metge, ocupà la mateixa plaça de facultatiu de l'hospital gironí, més la del Seminari Conciliar, lloc on donà tota la seva nombrosa biblioteca. De bona posició social, albergà a casa seva l'any 1871, al metge personal del rei Amadeu I quan visità la ciutat gironina. Doctorat el 1844". Vegeu també J. J. Porcalla i Diomer, *Historia del cólera morbo epidémico que invadió la ciudad de Gerona... memòria premiada per la Academia de Médicos y Cirugía de Barcelona*. Imp. Tomás Gorchs, 1859. Biblioteca Seminari Conciliar de Girona: *Hoja de Servicios de D. José Porcalla y Diomer, doctor en Medicina y Cirujía*, Gerona: s.n., 1857, 13 p.

²⁷ Possiblement es tracta de Narcís Noguier Garrofa, pagès del poble d'Adri, hereu, que l'any 1858 es va casar amb Maria Miquela Heras, pubilla d'una família molt important també d'Adri. Vegeu el llibre de Miquel Heras de Puig, *Biografía ó explicació del arbre geneològic de la casa Heras de Adri (1350-1850)* de Miquel Heras de Puig, Girona, 1857. Actualment el mas Noguier és una casa de turisme rural.

A la fi del receptari, el volum duu relligada l'edició de *Lo Remediador, ó sia, Copia de alguns remeis que usaba lo célebre senyor Vehí de La Péra, que la facilitá al sr. Genover de Vilanant* (Barcelona: Impremta de Valentí Torras, 1845). La catalogació del receptari s'ha fet a partir d'una fotocòpia del manuscrit en poder del doctor Josep Capdevila de Cornellà de Terri, a qui agraeixo públicament la seva generositat.

Remey 1 per mal de pedra. Probat. **2.** Resepta per compondre pedras escursoneras²⁸ que són bonas per mosegadas de gos rabiós, pasichs de animals venenosos y mals grans. Del modo que se ha de aplicar. **3.** Per lo fel sobrexit. **4.** Recepta per fer bàlsam que es millor que-l de malalts. **5.** Recepta per compondrer unguent mol bo. **6.** Recepta per compondre unguent de tabaco que és molt bo per llagas y altres mals. **7.** Recepta per compondre unguent de lliri blau. **8.** Remey per còlica, segú. **9.** Remey per ser fluig de orinar. **10.** Purga. **11.** Recepta per compondre oli de granotas. **12.** Remey per flatos. **13.** Remey per mal de melsa. **14.** Remey per còlica segú. **15.** Altre per còlica que vínguia de alguna cosa mal posada. **16.** Remey per còlica encara que sia de sanch y per bornar lo ces dintre. **17.** Remey per curar después de una greu còlica la pell susllorada del budell culà. **18.** Elixir de nous verdas. **19.** Purga per las criaturas per quant tenen una ventrellada. **20.** Purga. **21.** Remey per brians. **22.** Remey per morenes. **23.** Remey per disposar la cura d'una llaga encara que principie a cangrenar-se. **24.** Remey per un esguirro. **25.** Remey per confortar los ulls. **26.** Remey per orinar sanch. **27.** Remey per febras, segú. **28.** Remey per humors frets. **29.** Remey per quant principia formar-se un humor fret. **30.** Remey per humors frets. **31.** Remeis que se poden fer ab lo bàlsam del Perú experimentats per una persona intel·ligent ab curas. **32.** Recepta per fer aygua de colònia. **33.** Remey per curar los perellons. **34.** Remey per reforzar las dens. **35.** Per quitar el dolor de dens. **36.** Remey per escrofulas o humors frets. **37.** Remey per los que haguessen menjar bolets venenosos. **38.** Per tràurer la posterme, humors o inflors. **39.** Remey per curar la cremadura. **40.** Remey per curar una cara leprosa. **41.** Remey per mal de ulls. **42.** Per fortificar la

²⁸ Vegeu *La pedra escorçonera* de Pau Estorch i Siqués (selecció de textos: Joan Casulà; pròleg de Joaquim Danés i Torras). Olot: Vicenç Coromina, 1982.

vista. 43. Pomada per curar la roña.²⁹ 44. Per tràurer la duresa del pit de las parteres. 45. Remey per curar los cuchos de las criaturas. 46. Remey per matar berrugas. 47. Corroborante de Gorchakoff. 48. Aygua vegetal per curar llagas y cops. 49. Remey per morenas. 50. Remey infalible per curar una indigestió produïda per el marisco en general. 51. Remey per aliviar el dolor de gota. 52. Oli de Macasar per fortificar al pèl y fer-ne nàixer. Per sustos [escrita posteriorment]. 53. Remey per còlica molt bo. 54. Altre per còlica. 55. Per fer tràurer lo llit de la criatura ab una dona después de haver parit. 56. Remey per los que orinan sanch. 57. Remey per fel sobreixit. 58. Remey per febras que vinguian de refredat. 59. Bàlsam de malats. 60. Remey segú per brians en lo intern. 61. Remey per humors frets. 62. Remey per flatos. 63. Elixir. 63bis. Elixir de flor de taronger. 64. Oli d'arrel de carbesina. 65. Remey mol eficàs per mal de ràbia. 66. Altre remey molt bo per la ràbia. 67. Remey per arrencar una verrugació... arrels y botó. 68. Oli de papellons blancs. 69. Emplastras per mal de pedra. 70. Pell de serp. 71. Arrel de ortigas. 72. Dulcamara (plantas). 73. Bàlsam de arrel de carbesina. 74. Recepta per mal de cap. 75. Remey per flatos. 76. Remey per crivellas. 77. Remey per la feridura. 78. Remey per vòmits de sanch. 79. Remey per mal de cap. 80. Remei per esgranyadura. 81. Elixir de codony. 82. Descripció de la balsamina. 83. Remey per febras. 83bis. Advertència al remey 61. 84. Remey per el colera morbo. 85. Aigua de colònia superior. 86. Modo de sercar el aceite essencial de las flores. 87. Dolors dentrífcos. 88. Observacions. 89. Agua de bergamota. 90. Jaqueca. 91. Asfixiado por el frio. 92. Asfixia por el tufo del carbón. 93. Quemaduras. 94. Dolor de muelas. 95. Hemorragia de la matriz. 96. Ahogados.

Índice dels remeys que conté aquest llibre [només arriba fins al remei núm. 8]

[97] Pegat per las febras, s/n.

[98] Hiel de buey purificada, s/n.

Colecció de varios secrets útils per diferens cosas. Compost per Narcís Noguera. Adri, 11 de setembre de 1862

²⁹ Primer havia escrit "sarna" i després ho va ratllar.

1ra. Per borrar tinta. 2ª. Per tràurer tacas de oli en el papé. 3ª. Per tràurer tacas de tinta de la roba blanca. 4ª. Per tràurer tacas de ferro. 5ª. Per tràurer tacas un paño y seda de colsevol color. 6. Per fer tinta morada. 7. Tinta negra. 8. Estret de sabó per afaitar-se. 9. Llustre per botes y sabatas. 10. Per pulir y llimpiar la plata. 11. Llettras que no poden llegir-se sinó a la nit. 12. Per conèixer si al vi conbé aygua. 13. Per conèixer si la llet té aygua. 14. Per matar moscas. 15. Per fer tinta de color de or. 16. Tinta de color de plata. 17. Barniz para el calzado de charol. 17 bis. Conserva de leche. 18. Leche de almendras. 18 bis. Leche de burra artificial. 19. Otra por el sistema italiano. 20. Secreto para la conservación de las sustancias orgánicas. 21. Otro procedimiento para la conservación de ciertas sustancias. 22. Secreto curioso. 23. Betún para los dientes cariadados. 24. Betún para pegar objetos de marmol o de piedra. 25. Secret per tràurer tacas en paños o robas de llana y seda. 26. Vinagre compuesto. 27. Líquid extret de la flor de saneta. [28]. Oli de carbesina. [29]. Recepta per mal de pedra. [30]. Para limpiar metales y maderas [Només hi ha el títol]. [31]. Método seguro para preservar del carbón los granos destinados i semillas

A la fi d'aquest recull hi ha cosit un exemplar de l'imprès: *Lo Remediador, ó sia, Copia de alguns remeis que usaba lo célebre senyor Vehí de La Péra, que la facilitá al sr. Genover de Vilanant*. Barcelona: Impremta de Valentí Torras, 1845, 55 p., 16 cm.

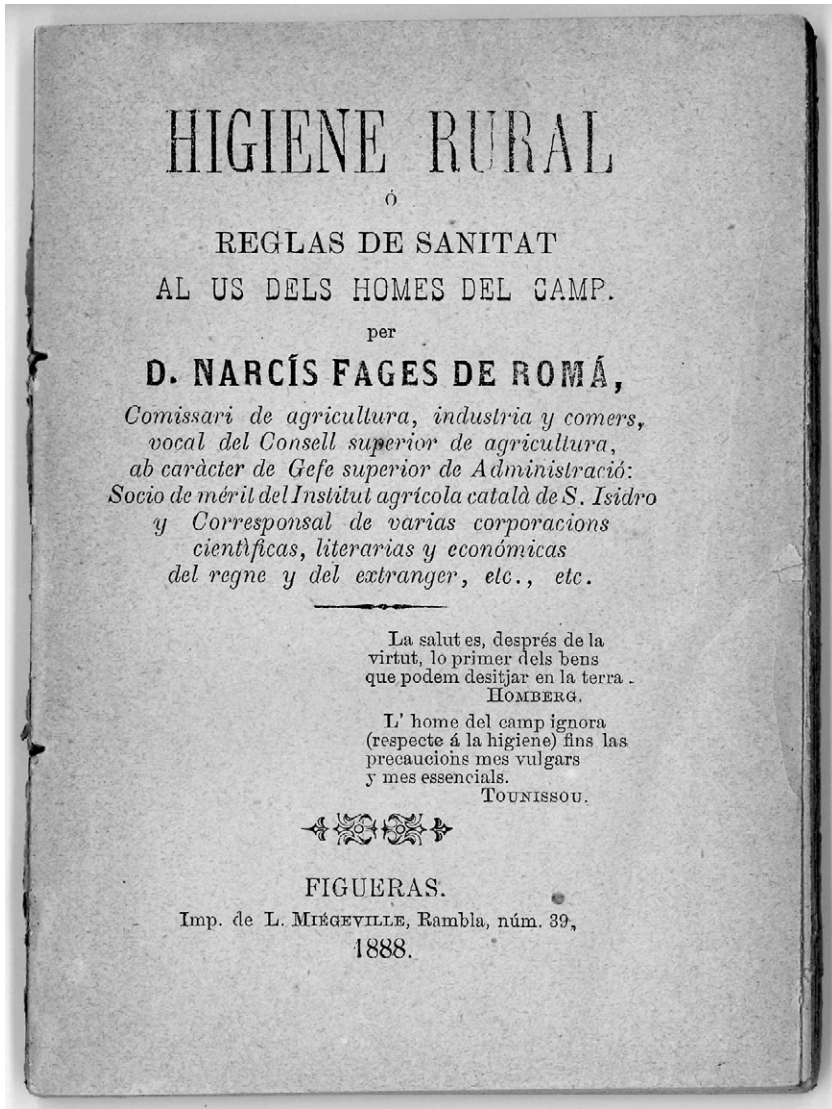
4. CÒPIA DE REMEIS PER VARIOS MALES

[A la coberta, escrit en tinta blava]. Llibreta enquadernada en pergamí. Quadern escolar, paper ratllat a mà, sense paginar, cosit a mà. Mides: 165x225 mm. Segle XIX, sense data ni cap referència del lloc on fou copiat. Col·lecció particular de Girona. [Una menció explícita a l'À. Rodríguez de Boadella].

Contracoberta, breu vocabulari català/castellà amb termes del món animal i vegetal.

1. Còpia de rameis. Para curar los paralíticos y dolor. Modo de hacer un unguento muy presioso para la gota fría. 2. Otro 3. Para estroncar la sangre 4. Otro. 5. Los que no pueden orinar. 6. Para el dolor de costado y de la ijada. 7. Otro. 8. Para las enfermermedades de la orina y bexija. 9. Otro 10. Para la flor de la mujer que no concibe 11. Para la sangre de la mujer que le viene más que no debe. 12. Para curar las madres apostemadas de las mujeres y de su natura.

13. Del inchamiento de las tetas de las mujeres. 14. Otro. 15. Otro. 16. Del ogamiento de la madre de la mujer por tumores corruptos. 17. Para la mujer que en fuerte parto se halla. 18. Otro. 19. Remedio para las mujeres (sic) que no quedan purgadas después del parto. 20. Otro. 21. Para la quemadura del fuego o agua caliente (sic) y su remedio. 22. Otro. 23. Para sacar hierro, saeta o espina del cuerpo del hombre. 24. Para conocer la complexión que son repetidas y del remedio de la calentura continúa. 25. Para la mujer que tuviera la madre abierta. 26. Para quitar la nube del ojo. 27. Modo de hacer un balsamo muy preciosos para todos los males y llagas de los cuerpos de los hombres. 28. Como harás que no te canses andando camino que es cosa virtuosa. 29. Otro. 30. Para dolor de riñones. 31. Para dolor del estómago. 32. De las virtudes que hay en la artimisa mayor, llamada madre de todas las yerbas. Racetas (sic). 33. Para calentura. 34. Otro. 35. Emplasto (sic). 36. Para hacer de cuerpo con fesilidad. 37. Otro más fácil. 38. Otro mejor para lo mismo. 39. Unguento admirable. 40. Para llagas de las piernas. 41. Unguento. 42. Para ayudar a la mujer al parto. 43. Para golpes y aridas. 44. Propiedades de la yerba sanguinaria. 45. Para el que se quemara. 45 (bis). Para barrugas y fils. 46. Para los que se queman. 47. Para dolor gálico. 48. Para escaldaduras. 49. Para flaqueza de estómago. 50. [manca. Hi ha un full arrencat]. 51. Para cualquier flujo de sangre. 52. Para dolor de dientes y encias. 53. Otro. 54. Otro. 55. Para mal de muelas. 56. Para dolor de dientes y muelas. 57. Lavatorio para cuando las encias estan indicadas que también padecen los dientes. 58. Para curar las enfermedades de los ojos. 59. Otro. 60. Otro. 61. Para salir del sieso y para el dolor del fundament. 62. Para los lombrices de los cuerpos. 63. Para los que no pueden orinar. 64. Para los que se orinan en la cama. 65. Para los que se escaldan sus naturas por dormir con mujeres o por fuego. 66. Otro. Si la verga estuviera inchada. 67. Otro. 68. Del inchamiento de las companyones [testicles] por cualquier manera... 69. Para mal de piedra. 70. [Para mal de piedra]. 71. Para curar los calambros (sic) o rampa. 72. Remeis catalans. Remei per melsa. 73. Remei per sordera. 74. Remei pel doló de orella. 75. Remei pels que orinan sanch. 76. Pel mal de cor. 77. Remei pel fel subraixit. 78. Remei per una gran tossera. 79. Remei per una fistula. 80. Per mal de cap. 81. Remei per mal de pedra. 82. Remei per mal de costat. 83. Remei per sustos. 84. Remei per un tall. 85. Remei per un tumor. 86. Per febres. 87. Per llagas. 88. Para tapà una vena rompuda. 89. Remei perquè l'alè no pudi. 90. Remei per enjinas o guratillo. 91. Per cremat en aigua calenta. 92. Per cuchs. 93. Per mal de caixal. 94. Per dolor de dens. 95. Balsem samarità. 96. La propietat de la floravia..... 97. Per a curà ven roig (sic). 98. Oració del mal de ventre. 99. Per curar de espatllat.

Portada del llibret *Higiene rural o reglas de sanitat al ús dels homes del camp*. Figueres: Imp. de L. Miégevillle, 1883.

Testimonis que creditan los remeis fets d'aquesta còpia [relació de noms de persones i mals guarits].

Indice de remeis [1-99] + 1 foli en blanc. Emplastro [en castellà].
Lavativas [en castellà].

5. LLIBRETA DE REMEYS FETA LO ANY 1867 Y ESCRITA PER MI JOSEPH MONER, PREVERE RECTOR. Mides: 160x220 mm. Paginada. Col·lecció particular. Llibreta sense escobertar. Paginada. El títol figura a la primera pàgina de l'obra. [La meva gratitud a l'À. Rodríguez de Boadella].

[Nota biogràfica sota l'autor d'aquest receptari].³⁰ *José Moner i Vilar. Nacido el 27 de enero de 1814, a Peralada. Algunos tres años, poco más o menos, empleados al estudio de la gramática latina con exámenes aprobados. Tres años cursados de filosofía con los exámenes aprobados, habiendo empezado éste estudio de filosofía en el año 1832 y terminado en el de 1835.*

Cuatro años cursados de teología dogmática y dos años de teología moral todos aprobados, habiendo empezado su estudio en el año 1835 y terminado en el 1845.

En el día 27 de agosto de 1843 el presbiterado, a 25 de julio del mismo año el diaconado. A 26 de mayo el subdiaconado, a 3 mayo los menores y a 15 abril la tonsura. Cargo 1º de coadjutor, 2º de Vicario, 3º de cura párroco. Nombramiento del 1º a 19 de noviembre 1845; del 2º a 12 mayo 1846; y del 3º a 19 de marzo 1857. Posesión de 1º a 25 de noviembre 1845; del 2º a 7 junio 1846; y del 3º a 30 abril 1857. Cese de 1º a 6 junio 1856 por disposición y beneplácito del superior eclesiástico, y del 2º a 29 abril 1857 por entrar cura párroco. Dia 4 de setembre. Reverendo D. José Moner y Vilar, cura párroco de Vilatenim. 79 anys. (Boletín Eclesiástico Obispado de Gerona, núm. 38, 12-9-1983, p. 649).

Núm. 1. Preservatiu per al còlera. Ita autor Sumalla.³¹ **Núm. 2.** Altre preservatiu per al còlera. Ita metge Esteller. **Núm. 3.** Remey per al còlera. Ita metges Montaña y Pararols de Olot. **Núm. 4.** Per dolor que vinguia de las sanchs. Ita una dona de muntanya. **Número 5.** Per matar febres y humors picants. Ita una dona de muntanya. + de llanciana. **Número 6.** Per mal de cap si és de sanchs. **Número 7.** Per castigar les sanchs. Ita molts metges. **Número 8.** Per fer suar. Ita praxis. **Número 9.** Per contra la varola o pigota. **Número 10.** Quant un té dolor. **Número 11.** Per tràurer lo foch sia en una llaga o cop.

³⁰ Informació extreta de l'*Estadística de la diócesis de Gerona, 1876*. Arciprestago de Figueras. Número de orden 322. Parroquia de Vilatenim (Arxiu Diocesà de Girona).

³¹ A la fi de cada recepta, Moner indica el nom de la persona o persones que li van facilitar la informació de camp.

Ita un pagès anomenat Costa de Besalú. **Número 12.** Per curar el còlich. Ita dit Vila. **Número 13.** Per purgar-se y per refrescar al ventre. Ita doctor Vila y praxis per mi que va bé. **Número 14.** Altre remey per purgar-se. Ita doctor Carreras de Besalú. **Número 15.** Per purgar-se. Ita doctor Vila. **Número 16.** Per temperar las sanchs o nafres. Ita doctor Vila. **Número 17.** Per castigar les sanchs. Ita reverent Viñas y senyor Jaume Salvador, apotecari. Vide també pàg. 75. **Número 18.** Per castigar las sanchs. Ita un pagès. **Número 19.** Remey per fortificar la vista. Ita doctor Llorens y Doctor Carreras. **Número 20.** Per la vista. Ita Dr. Pere Llorens. **Número 21.** Remey contra inflamació dels ulls. Dr. Castañer de Bañolas. **Número 22.** Remeys per la vista. Ita Dr. Joseph Castañer de Bañolas. **Número 23.** Per malde caixals o dents que no sia de fluxió. **Número 24.** Per matar las febres. Ítem doctor Carreras. [**Número 24 bis**]. Altre remey per les febres. Ita reverent Aulinas que ho ha tret del doctor Bou. **Número 25.** Altre remey y més segur per las febres. Reverent Pons y reverent Sala. **Número 26.** Per matar febres tercianas y cuartanas en opinió de metges. Ita doctor Vila y Dr. Moragas. I que fent-ho aixís en tot lo dit se ha probat ab mi y ha anat bé. **Número 27.** Per fer sortir la febre a fora quant costa de surtir o no vol sortir. Ita doctor Pere Llorens y això si és febre maligne. **Número 28.** Quan las febres són mortas. **Número 29.** Per preservatiu de las febres després de mortes ab la quina. De tot lo dit en aquest **número 29.** Doctor Vila. **Número 30.** Nom de les febres. **Número 31.** Per curar canaris aucells. Ita reverent Escatllar. **Número 32.** Bàlsem per talls. **Número 33.** Modo de fer tinta. Ita reverent Salvador. **Número 34.** Per tràurer tacas de la roba de llana. **Número 35.** Per contra tifus. **Número 36.** Remey per al pahidó³². **Número 37.** Remey per flatos. Reverent Joseph Casellas, beneficiat de la catedral de Girona. **Número 38.** Remey per espants. Ita doctor Vila y reverent Pere Puig. **Número 39.** Per tràurer lo blau y lo cop de un mal que no hi hagi llaga. Ita doctor Moragas. **Número 40.** Per tràurer lo foch d'una llaga o per tràurer la infor de un mal. Ita doctor Vila y doctor Moragas. **Número 41.** Per contra flatos. Ita reverent Poch y Don Joseph Barbosa. **Número 42.** Per nodrir y fortificar-se un dèbil. Ita reverent Poch y don Joseph Barbosa. **Número 43.** Un que no pot digerir lo menjar o que lo ha de tràurer. Ita Miquel Cambó. **Número 44.** Per mal de cor o del pahidó. Ita reverent Pérez. **Número 45.** Per al fel sobreixit. Reverent Pérez, vide a pàg. 57. **Número 46.** Remey per tràurer lo dolor que vingui de fret o humitats. **Número 47.**

³² Jo encara havia vist un anunci comercial al Rosselló d'"aigües del Voló per al paidó".

Remey contra un pessich de animal venenós. **Número 48.** Per curar talls. Ita reverent Torras y la praxis. **Número 49.** Cuant un se crema. Ita Ramon Cambó. **Número 50.** Remey per talls y llagas. Ita doctor Ramona de Pagés que ho tragué del senyor Joaquim Constantí, metge de Perelada. **Número 51.** Remey per dolor que vingui de fredó o de humitats. **Número 52.** Remey per modificar lo pit. **Número 53.** Remey per febres. Vide al *Calendari del Pagès* del añ 1866, pàg. 110. **Número 54.** Per limpijar plata. Vide A. Sala, de *Rúbriques de la missa resada*, pàg. 89. **Número 55.** Per adobar una bota de càrrega que és agrera. Altre medi. Ita un home de Llansà, mosso de casa Dalfau. **Número 56.** Per colar al vi quant és dins la tina o cossi ab los vins. **Número 57.** Remei per brians. **Número 58.** [per matar las febres]. Doctor Vila. **Número 59.** Per limpijar llumaneras de llautó. **Número 60.** Remey per tràurer o fer baixar los humors dels ulls **Número 61.** Cuant se té irritació al ventre. Ita R. Geli. Ita Dr. Vila. **Número 62.** Cuant la boca del cor o pit doloreja molt. Ita consell de un metge. **Número 63.** Remey probat per febres tercianas. Aquest remey es tret de donas. **Número 64.** Cuant se té dolor de ventre. **Número 65.** Cuant al pahidó fa molt de mal. **Número 66.** Jarabe Pagliano. **Número 67.** Cuant se té dolor. **Número 68.** Cuant la mare està alborotada o escampada. Ita un rellotger de Cervià que diu ho ha provat. **Número 69.** Per fer tornar la paraula a un que la pèrdia Ita Reverent Pere Puig. Vide també a pàg. 76. **Número 70.** Cuant se té còlica. Ita doctor Vila. **Número 71.** Per castigar las sanchs. Ita doctor Vila. **Número 72.** *Suma de la Higiene.* És copia de un autor. **Número 73.** Per purgar-se y tràurer lo dolor del ventre. **Número 74.** Remey contra la cangrena. **Número 75.** Per tràurer lo foch de un mal que no hi hagi llaga. Ita senyor Anton Costa. **Número 76.** Per curar de dolor. Miquel Dalfó de Figueras. **Número 77.** Remey per fer fóndrer tumors. Ita senyor Joseph Serra. **Número 78.** Contra las viruelas. Aquest remey és copiat de la “Revista Popular” del 2 de setembre de 1871, que és un periòdich religiós. **Número 79.** Per purgar-se lentament. Ita senyor metge Moragas. **Número 80.** Per fer garnatxa. **Número 81.** Per curar al que té la mare alborotada. **Número 82.** Cuant se està carregat del cap. **Número 83.** Sempre que se hàgia de fer vullir hervas o arrels. **Número 84.** Per castigar las sanchs o quant se té mal de cap. Ita Dr. Moragas. **Número 85.** Lo purgar-se. Doctor Moragas. **Número 86.** Cuant se té febre. **Número 87.** Cuant se trobi un carregat de cap y refredat. Ita doctor Vila. **Número 88.** Reglas de higiene o bé modo de fer certs remeys. **Número 89.** Oli de sarosas per contra el dolor. Ita reverent Pérez, reverent de Vilasacra. Ita doctor Vila. **Número 90.** Per contra al dolor. Ita doctor Vila. **Número 90, bis.** Per contra el dolor de reuma. Ita doctor Moragas. **Número**

91. Remey per la melsa. Ita doctor Moragas. **Número 92.** Per purgarse. Ita doctor Moragas. **Número [93³³]** Per adobar una bota agrera. Ita Joan Gosó. Per traurer lo agró a una bota. **Número 94.** Per purgar-se. **Número 95.** Per fer fondrer un tumor. Ita senyor Manuel Bossedas y Pérez de edat 40 anys, fets en al agost de 1874. **Número 96.** Remey per al sobreeixit. Ita senyora Francisca Oriol de casa el reverent Pérez. **Número 97.** Remey per la hernia o trencadura. **Número 98.** Altre remey per lo mateix.

Llista de mals ab los seus remeys de plantas y hervas medicinals, tret de un llibret titulat Almanaque Médico Popular. Podria tractar-se de la publicació: Almanaque médico-popular del Principado de Cataluña para el año ... [Texto impreso] : arreglado al meridiano de Barcelona Autor Editor: [s.n.].

1. Bleda. 2. Angelets. 3. All. 4. Alfàbrega. 5. Àrnica. 6. Arroz. 7. Alsina. 8. Argentina. 9. Boix. 10. Borratxa. 11. Blets de paret. 12. Cascall. 13. Cibada. 14. Crexens. 15. Carbassera. 16. Cànem. 17. Cardo estrellat. 18. Camamilla romana. 19. Crespínell. 20. Donsell. 21. Escordi. 22. Estramoni. 23. Ensiam. 24. Espliego o espígol. 25. Fabaria. 26. Fonoll. 27. Farigola. 28. Grèbol. 29. Gahons. 30. Genciana. 31. Gram. 32. Hisop. 33. Julivert. 34. Llor. 35. Lilà. 36. Llimona. 37. Llinet. 38. Magraner. 39. Malva. 40. Malvi. 41. Maró o herba dels gats.³⁴ 42. Mordux. 43. Meló. 44. Menta. 45. Nepta. 46. Morella vera. 47. Ordi. 48. Olivera. 49. Ortiga. 50. Pixallits. 51. Plantatge. 52. Pomas. 53. Presseguer. 54. Rosella. 55. Rosella borda. 56. Romaní. 57. Rosa vera. 58. Rosa de cent fullas. 59. Rosa de bosch. 60. Rahims sechs. 61. Romaguera. 62. Seba. 63. Sàlvia. 64. Salix, 65. Sauch. 66. Taronjer. 67. Tabaco. 68. Tarongina. 69. Vinagera. 70. Xicoina amarga. 71. Xuflas. 72. Valeriana. 73. Verbena. 74. Viola boscana.

Yndice de mals y medicinas o remeys del indice alfabètic antecedent

- Disipel·las y tiña: remey bledas, núm. 1
- Mal de ulls, fel sobre eixit y purgant poc enèrgich: remey angelets, núm. 2
- Cucs: remey all, núm. 3

³³ A partir d'aquí les receptes són sense numerar.

³⁴ Gat maimó?

- Mal de orelles u oïdo: remey alfàbrega, núm. 4
- Contusions o feridas de cap: remey àrnica, núm. 5
- Febres intermitents: remey alsina, núm. 7
- Contra enfermedats inflamatorias: remey borraxa, núm. 10
- Mal de urina y dolors de la bufa: remey blets de paret, núm. 41
- Contra dolors, remey cascàll, núm. 12
- Contra enfermedats inflamatorias del pulmó y dels bodells: remey cibada, núm. 13
- Mal de costat: remey, íd., núm. 13
- Enfermedads del pit y tisis pulmonar: remey crèxens, núm. 14
- Febres: remey cordó estrellat, núm. 7
- Digestions malas, la gota, febres intermitents y cucs: remey camamilla, núm. 18
- Digestions malas, febres intermitents, cucs, menstruació difícil y flores blancas: remey donsell, núm. 20
- Calmar los dolors y conciliar al son: remey enciam, núm. 23
- Dolor de cap, migraña y tremolor dels membres: remey espígol, núm. 24
- Enfermedats del ventre y facilitar las digestions, calmar las flatuositats, curar la diarrea y augmentar la llet de las nodrizas: remey fonoll, núm. núm. 26
- Contra los ulls de poll: remey fabària, núm. 25
- Provocar el suhó y facilitar las digestions: remey farigola, núm. 27
- Contra la gota, reumatisme y febres intermitents: remey grèbol, núm. 28.
- Mal de pedra: remey gahons, núm. 29
- Fel sobrexit, febres intermitents: remey genciana, núm. 30
- Enfermedats inflamatorias: remey gram, núm. 31
- Enfermedats del pit: remey hisop, núm. 32
- Enfermedats nerviosas, remey llor, núm. 34
- Contra las intermitents: remey lilà, núm. 35
- Refrescants: remey llimona, núm. 36
- Emolients y refrescants: lo llinet, núm. 37
- Contra los cucs y solitari: remey magraner, núm. 38
- Enfermedats inflamatorias: remey malvas, núm. 39
- Inflamacions: remey malví, núm. 40
- Contra todas las afeccions nerviosas, espasmos y turbas de cap: remey mordux, núm. 42.

- Dolors de ventre: remey menta, núm. 44
- Contra lo histerismo, fel sobrexít: remey nepta, núm. 45
- Naxensas, tumors, dissipellas: remey morella, núm. 46
- Contra las infeccions de pit e inflamacions intestinals: remey ordi, núm. 47
- Febres intermitents: remey olivera, núm. 48
- Mal de garganta o enginas: remey romeguera, núm. 61
- Per fer madurar un floronco: remey seba, núm. 62
- Contra las intermitents: remey salix, núm. 64
- Contra apoplejia: remey herba dels gats, núm. 41.
- Preservatiu de la feridura: remey tarongina, núm. 68
- Per contra feridura del cervell: aplicar al sobre del cap un drap moll de aygua fresca que sia salada. Ita un pagès [s/n].
- Remey per nervis agraviats, per fer-los allargar y posar al seu puesto. Aquest remey es tret de Joseph Moreu de Darnius³⁵
- Remey per confortar una part agraviada que no hi hagi llaga. Ita Gardell
- Per confortar nervis..... Ita Joseph Serra y Sr. Contestí, metge
- Per contra irritació e inflamació. Ita dit Sr. Serra
- Per cremaduras o escaladuras que no hi hagi llaga
- Per fortificar los nervis, bañs de llor
- Per amorosir los nervis agraviats. Ita curanderos
- Remey per contra el dolor. Ita senyor Serra. També és bo un pegat de espeladrab. Ita doctor Vila.
- Cuant las perpellas dels ulls de la part de dins se irritan o embotonan... Ita Dr. Vila
- Cuant los ulls estan irritats. Ita un altre metge y ba bé
- Remey per quant la sanch se entorpeix perquè circulía
- Remey per contra apoplexia o feridura
- Remey per contra el dolor de nervis.
- Cuant se tenen vòmits
- Per castigar las sanchs o clarificarlas quant se entorpeixan
- Per contra herpes y contra roña
- Los bañs de camas. Ita senyor metge Costa de Figueras

³⁵ Vegeu l'article de J. Gironella Garañana "El curandero Moreu de Darnius". *Revista de Girona*, núm. 95, p. 167-168.

—Per fer rompre la tos. Ita doctor Vila....També es bo beurer aygua cuyta. Ita senyor Gerònim Barber de Peralada.

— Per contra dissipelas. Ita Gardella

—Remey per brians

— Tabaco. Segons opinió de alguns metges v.g. Dobreynne, Tissot i altres. Vide al periòdich “Correo Catalán” del 30 de juny 1881, núm. 1504.

— Per contra humors picants³⁶

— Per adobar una bota agra

— Per fer tornar lo vi agra bo

Yndice de mals y remeys de esta llibreta

—Per brians, p. 80. Per humors picants, pàg. 82. Per fer fondrer un tumor que no sia ple de matèria, remey *vide* a pàg. 56. Per al fel sobredit, remey, pàg. 57. Per fer entrar la hernia o trencadura quant és fora, remey a pàg. 57 y 58. Per matar las febres, remey a pàg. 58.

Llista de alguns mals ab los remeys, pàg. 59. Per contra lo entorpidiment del sanch, pàg. 75. Per nervis agraviats y fer-los tornar al seu puesto, remey a pàg. 72.

Per confortar una part agraviada que ho hi hagi llaga o ferida, remey a la pàgina 73. Per un cop o girada de peu o mà si no hi ha llaga o ferida y tràurer la irritació e inflor, remey a pàg. 73 y 74. Per contra irritació e inflamació, remey, pàg. 74. Per cremaduras o escaldaduras; remey a pàg. 74. Per tràurer lo inflor de un mal és bo perfumar-se ab discòrdia o perfumar-se la inflor ab la mateixa herba, és probat lo dit perfum.

Per irritació dels ulls, remey, pàg. 75. Per quant se tenen vòmits, pàg. 77.

Yndice de las matèrias de aquesta llibreta

1. Preservatiu per al còlera	p. 1
2. [Absent]	
3. Remey per al còlera	p. 2
4. Per dolor que vingui de las sanchs	p. 3
5. Per matar febres y humors picants	p. 3
6. Per mal de cap si ve de sanchs	p. 4

³⁶ Afegits escrits en un altre tipus de lletra.

Capseta del Sciroppo Pagliano

7. Per castigar les sanchs	p. 4
8. Per fer suar	p. 8
9. Remey per la varola o pigota	p. 4
10. Remey per al dolor	p. 5
11. Remey per tràurer lo foch o cop de un mal	p.5
11. Per tràurer lo foch de una llaga o cop	p. 5
12. Remey per al còlich y fer baixar los humors y temperar las sanchs	p. 5
13. Per purgar-se y refrescar lo ventre	p. 6
14. Remey per purgar-se	p. 6
15. Remey per lo mateix	p. 7
16. Per temperar las sanchs y fer baixar los humors del cos	p. 7
17. Per castigar las sanchs	p. 8
18. Per lo mateix altre remey	p. 8
19. Per fortificar la vista	p. 8
20. [absent]	
21. Remei per inflamació dels ulls	p. 9

22. Remeys per la vista	p. 9, 10 y 70
23. Per mal de caixals o dents que no sia de flucsió	p. 11
24, 25 y 26. Remeys per febres	p. 12 y 13, 14 i 58
27. Per fer surtir la febre en fora	p. 16
28 y 29. Preservativo per las febres	p. 16 y 17
30. Noms de las febres	p. 17
31. Per curar canaris, auells	p. 19
32. Bàsem per talls	p. 20
33. Modo de fer la tinta per escriurer	p. 20
34. Per tràurer tacas de la roba de llana	p. 21
35. Per contra al tifus	P. 21
36. Remey per al pahidó quant fa mal	p. 21
37. Remey per flatos	p. 22
38. Remey per espants	p. 23
39. Per tràurer lo blau y lo cop de un mal que no hi hage llaga	p. 23
40. Per tràurer lo foch e inflor de una llaga o mal	p. 24
41. Altre remey per contra flatos	p. 25
42. [en blanch]	
43 y 44. Remey per mal del pahidó	p. 26
45. Per al fet sobre eixit	p. 26 y 57
46. Remey per dolor que vingui de frret o humitat	p. 27 y 29
47. Remey per pessich de escurpit	p. 27
48. Per curar talls	p. 28
49. Per cremadura o escaldadura	p. 28
50. Remey per talls y llagas	p. 28
51. Remey per dolor	p. 29
52. Per lo pit quant esta carregat de refredat	p. 30
53. Remey per febres	p. 30
54. Per limpiar plata	p. 31
55. Per adobar botes agreres	p. 31
56. Quant se ha de colar lo bi	p. 33
57. Remey ab la recepta per brians	p. 34
58. [Absent]	
59. Per limpiar llumaneras de llautó	p. 35
60. Remey ab la recepta per fer baixar los humors dels ulls	p. 35
61. Remey per irritació del ventre	p. 36
62. Remey per dolor del cor o pit	p. 36
63. Remey per febres tercianas	p. 36

64. Remey per dolor del ventre	p. 37
65. Remey per al pahidó	p. 37
66. Jarabe Pagliano ³⁷ : sobre de est remey, vide	p. 37
67. Remey contra el dolor	p. 37
68. Remey contra la mara	p. 39
69. Remey per fer tornar la paraula quant se pert íd.	
70. Remey contra lo còlich y dolor del ventre p. íd.	
71. Remey per purificar al sanch quant se entorpeix perquè circuli	p. 40
72. Reglas de higiene	
73. Remeys per dolors del ventre ja sían de coses mal posades o inflamació	p. 41, 42 y 44.
74. Remey contra cangrenas	p. 44
75. Remey per tràurer lo foc o irritació de un mal	p. 45
76. Remey per al dolor	p. 45
77. Remey per fer fondrer tumors interns	p. 45
78. Remey contra la varola	p. 46
79. Purgant senzill y bo	p. 47 i 55,
80. [Sense contingut]	
82, 83 y 84. Remeys per quant se està carregat de cap y per castigar las sanchs; vide dits números en las pàgs. 49 y 50.	
85 i 86 [sense contingut].	
87. Per contra refredats y quant se està carregat del cap o del pit	p. 51 y 52.
88. [sense contingut].	
89. Oli de sarosas per contra dolor nerviós	p. 54
90. Remey per al dolor de nervis y dolor de reuma	p. 55
91. Remey per la melsa	p. 55.

En un paper solt entremig de les pàgines del quadern, podem llegir aquest altre preparat: *Remey per purgar y refrescant y limpiar la sanch*. Mides: 130x190 mm. Escrit al dors d'un full de propaganda de *Correspondencia Eclesiástica*. Revista madrilenya.

³⁷ Depuratiu refrescant de la sang italià molt popular a Espanya des d'inicis del segle XX. Especialitat Ernesto Pagliano (Nàpols). A Espanya el distribuïa el laboratori J. Uriach.

Addenda

Mentre corregíem proves d'aquest article, hem tingut coneixença d'un altre manuscrit de pastisseria, rebosteria i d'adrogueria del segle XIX, propietat del senyor Pere Vehí de Cadaqués a qui ens plau de regraciar les seves atencions. Es tracta d'una llibreta, en molt mal estat de conservació, de la qual només se'n conserven les pàgines (9 a 12 i 27 a 54). Les mides són: 10,5x15cm. El text, escrit en una barreja de català i castellà, recull 77 receptes diverses. L'obra fou escrita a Figueres. Algunes receptes conserven aquestes dates: 22-10-1888; Figueres, 1-11-1889. He pogut comprovar que el text amb afegits posteriors, no controlats³⁸, reproduïx la lliçó d'una altra obra cadaquesenca editada en 2017: DD. AA. *Un tractat cadaquesenc de pastisseria i confiteria de final del segle XIX*. Presentació de Pere Vehi Contos. Pròleg de Jaume Fàbrega i Salvador Garcia-Arbós. Introduccio, transcripció i notes a cura d'Enric Prat, Èrika Serna i Pep Vila. Edició del Bar Boia, Cadaqués, 2017, 93 pàgs.

Índex dels manuscrits

Cuina, rebosteria i adrogueria

1. LIBRETA DEL HERMANO JOAN BAGUÉS, DEL HOSPITAL CIVIL DE GERONA
2. LLIBRA DE COMTAS DE JOAN BATISTA JALABERT
3. RESUMEN BREU DE LAS DROGAS DE MENOR LE MERÍ. TRACTAT DE DIFERENTS CONFITURAS DE SUCRE Y DIFERENTS PASTAS. SANTA COLOMA DE FARNERS
4. RECEPTARI D'ADROGUERIA REBOSTERIA DE VILADEMULS. FORMULAS DE CONFITERÍA PARA USO DE ENRIQUE ROCA (1912-1914).
5. COMPOTAS, CONSERVAS, CONFITURAS Y MERMELADAS DEL MONESTIR DE SANT DANIEL

Remeis

1. LLIBRE DE REMEYS, ESCRIT PER LO REVERENT PARE FRA NARCÍS PAYAROLS,

³⁸ Per exemple: "pasta de flaonas sensa llevat"; "per burregus mantega"; "palus de llet"; "galatina de tronga", etc.

RELIGIÓS DEL CARME CALZAT DE GERONA, EN LO ANY 1840. MONESTIR DE SANT DANIEL

2. LLIBRETA DE REMEIS D'ANTONI FRANQUET. FONS JOAQUIM FRANQUET DE GIRONA
3. MANUAL DE LA SALUT O COLECCIÓ DE VARIAS RECEPTES ESCULLIDAS PER LA CURACIÓ DE DIFERENTS MALS. COMPOST PER NARCÍS NOGUER. GERONA A 5 GENÉ DE 1862
4. CÒPIA DE REMEIS PER VARIOS MALES
5. LLIBRETA DE REMEYS FETA LO ANY 1867 Y ESCRITA PER MI JOSEPH MONER, PREVERE RECTOR DE PERALADA

Afegit posterior:

RECEPTARI DE PASTISSERIA , REBOSTERIA I ADROGUERIA DE FINAL DEL SEGLE XIX. CADAQUÉS